

Χώρος αειχώρας

Κείμενα Πολεοδομίας, Χωροταξίας και Ανάπτυξης

2011

16

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ - Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
*Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας
και Περιφερειακής Ανάπτυξης*

ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ ΔΗΜΗΤΡΗΣ
ΣΚΑΓΙΑΝΝΗΣ ΠΑΝΤΕΛΗΣ
ΓΟΣΠΟΔΙΝΗ ΑΣΠΑ
ΔΕΦΝΕΡ ΑΛΕΞΗΣ
ΧΡΙΣΤΟΠΟΥΛΟΥ ΟΛΓΑ
ΨΥΧΑΡΗΣ ΓΙΑΝΝΗΣ
ΣΤΑΘΑΚΗΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ

ΣΥΜΒΟΥΛΟΙ ΣΥΝΤΑΞΗΣ

Αραβαντινός Αθανάσιος	- ΕΜΠ
Ανδρικόπουλος Ανδρέας	- Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών
Βασενχόβεν Λουδοβίκος	- ΕΜΠ
Γιαννακούρου Τζίνα	- Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών
Γιαννιάς Δημήτρης	- Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
Δελλαδέτσιμας Πάυλος	- Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο
Δεμαθάς Ζαχαρίας	- Πάντειο Πανεπιστήμιο
Ιωαννίδης Γιάννης	- Tufts University, USA
Καλογήρου Νίκος	- ΑΠΘ
Καρύδης Δημήτρης	- ΕΜΠ
Κοσμόπουλος Πάνος	- ΔΠΘ
Κουκλέλη Ελένη	- University of California, USA
Λαμπριανίδης Λόης	- Πανεπιστήμιο Μακεδονίας
Λουκάκης Πάυλος	- Πάντειο Πανεπιστήμιο
Λουρή Ελένη	- Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών
Μαλούτας Θωμάς	- Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο
Μαντουβάλου Μαρία	- ΕΜΠ
Μελαχροινός Κώστας	- Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών
Μοδινός Μιχάλης	- Εθν. Κέντρο Περιβ. και Αειψ. Ανάπτυξης (ΕΚΠΙΑ)
Μπριασούλη Ελένη	- Πανεπιστήμιο Αιγαίου
Παπαθεοδώρου Ανδρέας	- Πανεπιστήμιο Αιγαίου
Πρεβελάκης Γεώργιος-Στυλ.	- Universite de Paris I, France
Φωτόπουλος Γιώργος	- Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου
Χαστάογλου Βίλμα	- ΑΠΘ

Διεύθυνση:
Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας
και Περιφερειακής Ανάπτυξης
Περιοδικό ΑΕΙΧΩΡΟΣ
Πεδίον Άρεως, 383 34 ΒΟΛΟΣ
<http://www.aeihoros.gr>, e-mail: aeihoros@prd.uth.gr
τηλ.: 24210 – 74456 fax: 24210 – 74388

Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας

Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης

Επιστημονικό Περιοδικό

αειχώρος

Ανακοίνωση

Από το τεύχος 12 άλλαξε η αρίθμηση του περιοδικού αειχώρος. Καταργείται η αναφορά σε τόμο και τεύχος τόμου, και καθιερώνεται η αναφορά σε αύξοντα αριθμό τεύχους (από την αρχή της έκδοσης του περιοδικού).

Επιμέλεια έκδοσης: Άννα Σαμαρίνα — Παναγιώτης Πανταζής
Λαγούτ: Παναγιώτης Πανταζής
Σχεδιασμός εξωφύλλου: Παναγιώτης Πανταζής
Εκτύπωση: Ευαγγελία Ξουράφα
Κεντρική διάθεση: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας

Πορτοκαλίδης Κ., Λαλένης Κ.	4
Οι πόλεις "Ολοκληρωμένου Οικοσυστήματος" στην εποχή της κλιματικής αλλαγής. Ουτοπία ή εφικτή προοπτική;	
Ασπρογέρακας Ε.Χ., Σερράος Κ. Α.	30
Οργανωμένη πολεοδομική ανάπτυξη. Η εμπειρία του Αμβούργου: Από τη δεκαετία του 1950 στο πέρασμα στον 21 ^ο αιώνα	
Κυριαζής Α.Δ.	60
Σχεδιασμός ερήμην του σχεδιαστή: Παρεμβατικές πρακτικές στον πολεοδομικό και αστικό σχεδιασμό, με αφορμή το ζήτημα της μετεγκατάστασης του οικισμού της Μεσοχώρας Τρικάλων και τη λειτουργία του ομώνυμου υδροηλεκτρικού φράγματος	
Χριστοπούλου Ο., Μινέτος Δ.	88
Η ανταπόκριση στην πολιτική δάσωσης γεωργικών γαιών: Μια χωρική ανάλυση με τη χρήση ενός υποδείγματος τακτικής παλινδρόμησης	
Περάκης Κ.	124
Ανίχνευση και πρόβλεψη διαχρονικών αλλαγών κάλυψης γης στο νομό Μαγνησίας με την εφαρμογή της μεθόδου Markov και των κυτταρικών αυτόματων σε πολυφασματικές δορυφορικές εικόνες	
Γαβανάς Ν., Πιτσιάβα-Λατινοπούλου Μ.	142
Αποτίμηση του συστήματος μεταφορών στις νέες χώρες-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης: Τάσεις ανάπτυξης και προοπτικές σύγκλισης	

Σχεδιασμός ερήμην του σχεδιαστή: Παρεμβατικές πρακτικές στον πολεοδομικό και αστικό σχεδιασμό, με αφορμή το ζήτημα της μετεγκατάστασης του οικισμού της Μεσοχώρας Τρικάλων και τη λειτουργία του ομώνυμου υδροηλεκτρικού φράγματος

Απόστολος Δ. Κυριαζής

Δρ. Αρχιτέκτων Μηχανικός

Περίληψη

Η εργασία αυτή προσπαθεί να αναδείξει τα προβλήματα, τα οποία ανακύπτουν στο σχεδιασμό του χώρου ύστερα από προσπάθειες της πολιτικής εξουσίας να υπερβεί το θεσμοθετημένο ρόλο της και να υποκαταστήσει τους μελετητές μέσα από ένα γνωστό όσο και ακραίο παράδειγμα, τη μελέτη του ΣΧΟΟΑΠ Δήμου Πινδέων του Νομού Τρικάλων.

Η ύπαρξη του υδροηλεκτρικού φράγματος Μεσοχώρας, ενός έργου εθνικής σημασίας και αμφίβολης περιβαλλοντικής αξίας, συνοδεύεται από αλληπάλληλες προσπάθειες του κράτους να νομοθετήσει και αντίστοιχες προσφυγές των περιοίκων για τις επιπτώσεις του στο φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον της νότιας Πίνδου. Ο ν.3734/2009 αποτελεί τη τελευταία αντίστοιχη προσπάθεια, αγνοώντας ωστόσο τις θέσεις της τοπικής κοινωνίας. Παρακάμπτει την ορθολογική σειρά των επιπέδων σχεδιασμού και ρυθμίζει στοιχεία αστικού σχεδιασμού και οργάνωσης ιδιαίτερων οικιστικών συνόλων με τρόπο αποσπασματικό και χωρίς αναπτυξιακή προοπτική.

Η αποκατάσταση των επιπέδων σχεδιασμού, η συνύπαρξη ενός μεγάλου έργου με τις τοπικές ιδιαιτερότητες σε επίπεδο σχεδιασμού και λειτουργίας, η άμεση συσχέτιση της χωροταξικής κλίμακας με αυτή του αστικού σχεδιασμού και η αναγωγή στην ανθρώπινη κλίμακα ως ένα στοιχείο, που εγγυάται ανάπτυξη και βιωσιμότητα, είναι ορισμένα από τα ζητούμενα της παρούσας εργασίας, στα πλαίσια της οποίας, διατυπώνονται εναλλακτικές προτάσεις για ανασύσταση και ανάδειξη του οικισμού της Μεσοχώρας σε πρότυπο ήπιας βιώσιμης ανάπτυξης.

Λέξεις κλειδιά

Μεσοχώρα, χωροταξικός σχεδιασμός, αστικός σχεδιασμός, ΣΧΟΟΑΠ, οικιστικό σύνολο.

Planning without the Planner; Intrusive Patterns in City and Urban Planning, as Highlighted at the Mesochora Dam Operation and Village Relocation Case

This paper indicates malfunctions which occur in regional and urban planning, after efforts of the central State to exceed its institutionalized role and replace the planners. The strategic plan for the Municipality of Pindai, near Trikala, Greece provides the necessary background and reference point.

The Mesochora's hydro-electric dam is a project of national importance and doubtful environmental value. For three decades, each legislation effort for its operation is being reported by local residents for its effects on both natural and man-made environment of the southern Pindus mountain region. The 3734/2009 law ignores all concerns of the local community, overrides the standard sequence of regional planning in Greece and adjusts urban planning elements for these sensitive mountain villages on a fragmentary pattern that lacks growth potential.

This paper's research goals are the restoration of the regional and urban planning sequence, the harmonic co-existence of a major project with local needs in terms of planning and functionality, the influence between regional and urban scales and the reference of the human scale as a growth and sustainability factor. Finally, it concludes with alternative proposals, concerning the regeneration of Mesochora and its transition into a paradigm for mild, sustainable growth.

Keywords

Mesochora, Regional Planning, Urban Planning, Strategic Plan.

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο Οικιστικός νόμος (ν.2508/1997), αν και σε ισχύ εδώ και δεκατέσσερα έτη, μπορεί να πει κανείς ότι ακόμα διατρέχει μια δοκιμαστική περίοδο. Το δεύτερο κεφάλαιο του νόμου, το οποίο έχει να κάνει με αστικές αναπλάσεις, ουδέποτε ενεργοποιήθηκε λόγω της έλλειψης προδιαγραφών και σταθερότυπων από το υπεύθυνο Υπουργείο. Το σύνολο των πιλοτικών μελετών, που εντάχθηκαν στο δεύτερο κεφάλαιο του νόμου, δεν μπόρεσε να αποφύγει τα τεχνικά, νομικά, διαδικαστικά και γραφειοκρατικά εμπόδια αλλά και τα ουσιαστικά κενά. Μόνο πρόσφατα, ορισμένες πρωτοβουλίες του Οργανισμού Ρυθμιστικού Σχεδίου Αθήνας

(ΟΡΣΑ) ίσως δημιουργήσουν για πρώτη φορά ένα υπόβαθρο, πάνω στο οποίο θα μπορούν να κινηθούν παρόμοιες μελέτες.

Το πρώτο κεφάλαιο του οικιστικού νόμου προδιαγράφει τις διαδικασίες για την εκπόνηση των τριών κυριότερων επιπέδων χωροταξικού και πολεοδομικού σχεδιασμού στην Ελλάδα: τα Ρυθμιστικά Σχέδια, τα Γενικά Πολεοδομικά Σχέδια (ΓΠΣ) και τα αντίστοιχα Σχέδια Χωρικής και Οικιστικής Οργάνωσης Ανοιχτής Πόλης (ΣΧΟΟΑΠ), και τις Πολεοδομικές Μελέτες (ΠΜ). Η προσαρμογή τους στις νέες επιταγές του σχεδίου "Καποδίστριας" και στον σχεδιασμό τόσο των αστικών κέντρων όσο και του εξωαστικού χώρου έγινε βήμα-βήμα. Ο πολεοδομικός σχεδιασμός πλέον βρίσκεται σε άμεση συνάρτηση με το φυσικό περιβάλλον του αστικού ιστού και πολλά νέα στοιχεία θα έπρεπε να ενσωματωθούν σε αυτόν. Το σχέδιο "Καλλικράτης" αποτελεί εξέλιξη του αντίστοιχου του "Καποδίστρια" και πλέον περιλαμβάνει πολύ ευρύτερες χωρικές και κοινωνικές ενότητες προς σχεδιασμό, χωρίς να έχει ολοκληρωθεί ο σχεδιασμός όλων των Καποδιστριακών δήμων της Ελλάδας. Αυτό συνεπάγεται μια ακόμα μεγαλύτερη περίοδο μετάβασης και αβεβαιότητας. Δεν είναι περίεργο λοιπόν το γεγονός ότι κάθε μεμονωμένο αντικείμενο σχεδιασμού αποτελεί και ένα ξεχωριστό βήμα ή ένα δεδικασμένο σε πανελλήνιο επίπεδο, ακριβώς λόγω των αρχικών συνθηκών που το απαρτίζουν, αλλά και του προγραμματικού χαρακτήρα του (Μέλισσας, 2010). Σε ορισμένα δε αντικείμενα σχεδιασμού τυχαίνει να συγκεντρώνονται συνθήκες, συγκρούσεις και καταστάσεις πρωτοφανείς για το επίπεδο αυτό, οι οποίες αναζητούν ad hoc λύσεις και δύναται να διαμορφώσουν προηγούμενα για αντίστοιχες καταστάσεις στο μέλλον.

Η συνεργασία μελετητών, τοπικής κοινωνίας, επιβλεπόντων και κεντρικής εξουσίας στα πλαίσια της εκπόνησης μιας μελέτης π.χ. ενός ΓΠΣ κινείται πάντα κοντά στο όριο μεταξύ υφιστάμενων προδιαγραφών και μεμονωμένων κατά περίπτωση εφαρμογών. Δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις, όπου η σχέση και οι ρόλοι των συμμετεχόντων στον σχεδιασμό διαταράσσονται, με δυσάρεστα αποτελέσματα για όλους. Η επεμβατικότητα της πολιτικής εξουσίας στις επιστημονικά καταρτισμένες αποφάσεις σχεδιασμού του χώρου (αστικού και μη) έχει ήδη αφήσει το στίγμα της στο ελληνικό αστικό και εξωαστικό τοπίο με τον χειρότερο τρόπο. Το στοιχείο αυτό γίνεται πολύ πιο έντονο όταν πρόκειται για έργα εθνικής σημασίας, τα οποία σχεδιάζονται και αποφασίζονται μακριά από τις τοπικές κοινωνίες, τις οποίες θα επηρεάσουν με την παρουσία τους¹.

Η εργασία αυτή προσπαθεί να αναδείξει τη συνεχή και εσφαλμένη προσπάθεια της πολιτικής εξουσίας να υλοκαταστήσει τους μελετητές–επιστήμονες και να διαταράξει την

¹ Τα οποία έργα πολλές φορές απουσιάζουν ακόμα και από τα υπερκείμενα επίπεδα σχεδιασμού, τα Εθνικά και περιφερειακά Χωροταξικά Σχέδια, απαιτώντας όμως παράλληλα να υπάρχει ανάδραση του ΣΧΟΟΑΠ σε αυτά (Κουσιδώνης, 2009: 210).

ορθή πορεία σχεδιασμού του χώρου, τόσο σε χωροταξικό όσο και σε αστικό επίπεδο², μέσα από ένα γνωστό όσο και ακραίο παράδειγμα, τη μελέτη του ΣΧΟΟΑΠ Δήμου Πινδέων του Νομού Τρικάλων.

Ύστερα από μια σύντομη ανασκόπηση του ιστορικού του ζητήματος της Μεσοχώρας και των λοιπών δεδομένων του ΣΧΟΟΑΠ του Δήμου Πινδέων, παρουσιάζεται ο ν.3734/2009 –η τελευταία ουσιαστικά προσπάθεια νομοθέτησης της λειτουργίας του φράγματος και μετεγκατάστασης του οικισμού της Μεσοχώρας– και κρίνεται επί των οικιστικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών χαρακτηριστικών, που προκύπτουν από την εφαρμογή του, τόσο σε χωροταξική όσο και σε αστική κλίμακα.

Εγείρονται με τον τρόπο αυτό ερωτήματα που έχουν να κάνουν με την ορθή διαδοχή των επιπέδων σχεδιασμού, τον σεβασμό μεταξύ κεντρικής και τοπικής εξουσίας, τον βαθμό ωρίμανσης έργων υποδομής και εθνικής σημασίας σε σχέση με την αποδοχή από τις τοπικές κοινωνίες και τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις, τη σχέση συνεργασίας που θα πρέπει να επιδεικνύουν οι φορείς διαχείρισης των έργων με τους ΟΤΑ και τους μελετητές του χώρου και εν τέλει την ύπαρξη (ή μη) ευρύτερων πλαισίων σχεδιασμού, συνεργασιών και προστασίας ευαίσθητων περιβαλλοντικά και κοινωνικά περιοχών της Ελλάδας.

Τέλος, η εργασία αυτή προτείνει εναλλακτικές μορφές προσέγγισης του ζητήματος της μετεγκατάστασης του οικισμού της Μεσοχώρας, με αφορμή την προνομιακή θέση του οικισμού σε σχέση με την υπό σύσταση τεχνητή λίμνη. Έτσι, αναδεικνύεται η ανάγκη για παράλληλη (και όχι διαδοχική) ματιά σε διαφορετικές κλίμακες αναφοράς, τη χωροταξική, την πολεοδομική και την αστική, θέτοντας έτσι έναν ευρύτερο προβληματισμό για τους μηχανισμούς ανάδρασης μεταξύ των επιπέδων σχεδιασμού.

2. Η ΠΕΡΙΟΧΗ ΑΝΑΦΟΡΑΣ: ΜΕΣΟΧΩΡΑ – ΑΧΕΛΩΟΣ

Το ΣΧΟΟΑΠ του Δήμου Πινδέων του νομού Τρικάλων φαινομενικά δεν προκαλεί εντύπωση με την έννοια ενός πολύπλοκου αντικειμένου με δυσεπίλυτα σχεδιαστικά και κοινωνικά δεδομένα. Με μια πιο προσεκτική ματιά ωστόσο, αναδύεται το θέμα της τεχνητής λίμνης Μεσοχώρας και η εκτροπή του Αχελώου ποταμού, τα οποία βρίσκονται σε εκκρεμότητα εδώ και δεκαετίες, απασχολώντας την κεντρική εξουσία, τη Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού (ΔΕΗ), την υπό μελέτη περιοχή (και τις τοπικές κοινωνίες) και τελευταία και την ευρύτερη περιοχή του θεσσαλικού κάμπου³. Η Μεσοχώρα αποτελεί τον δεύτερο

² Στην Ελλάδα μπορεί κανείς να συναντήσει και άλλα παρόμοια παραδείγματα (Γκάρτζος, 2004 και Τσιγκλιφύση, Χριστοπούλου, 2009).

³ Η υπόθεση της εκτροπής του Αχελώου ποταμού έχει να κάνει κυρίως με τις αυξανόμενες αρδευτικές ανάγκες στον κάμπο της Θεσσαλίας και την ανεπάρκεια του συστήματος του Πηνειού ποταμού να τις καλύψει (Περιφερειακό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης Περιφέρειας Θεσσαλίας: Φύλλο

μεγαλύτερο οικισμό του Δήμου Πινδέων και κεφαλοχώρι της νότιας Πίνδου. Ο Αχελώος ποταμός είναι το φυσικό όριο με τους όμορους δήμους και οι παραπόταμοί του λαξεύουν το ορεινό τοπίο της περιοχής, προσδίδοντάς της τον μοναδικό αυτό χαρακτήρα. Ωστόσο αποτελεί ένα από τα πλέον πολυπαθή ποτάμια της Ελλάδας, όσον αφορά στην εκμετάλλευσή του για ενεργειακούς κ.ά. λόγους, με αναφορά στο σύνολο του περιβάλλοντος του ποταμού (όλης της υδρολογικής του λεκάνης στην κεντροδυτική Ελλάδα) και όχι αποκλειστικά στην κοίτη του. Πρόκειται για ένα από τα πολυπλοκότερα και πιο ενδιαφέροντα οικοσυστήματα στα Βαλκάνια. Δύο φράγματα (της Συκιάς και της Μεσοχώρας) είναι ήδη κατασκευασμένα (περιμένοντας την έγκριση λειτουργίας) και αναμένεται να επιβαρύνουν ακόμα περισσότερο το σύστημα του Αχελώου και ειδικότερα το πρώτο μισό του ρου του στην καρδιά της Νότιας Πίνδου (Εικόνα 1).

Εδώ και τρεις σχεδόν δεκαετίες, το θέμα του φράγματος της Μεσοχώρας και της εκτροπής της ροής του Αχελώου απασχολεί την τοπική κοινωνία, τις κυβερνήσεις και τη δικαιοσύνη. Ο αποσπασματικός και με λανθασμένη σειρά ιεράρχησης σχεδιασμός και ορισμένες αναποτελεσματικές στρατηγικές συνέτειναν στη διαιώνιση ενός προβλήματος, το οποίο σε άλλες χώρες δεν θα προέκυπτε καν. Το μέγιστο στρατηγικό–επικοινωνιακό λάθος ανήκει στη ΔΕΗ και στη σύνδεση του φράγματος της Μεσοχώρας με την εκτροπή του Αχελώου⁴. Στην ουσία πρόκειται για δύο καθ’ όλα ξεχωριστές υποθέσεις, αφού η εκτροπή του Αχελώου θα γίνεται από σήραγγα στο φράγμα της Συκιάς και όχι στο φράγμα της Μεσοχώρας! Περιβαλλοντικοί κυρίως λόγοι ανέστειλαν το σύνολο του έργου (αφού ως τέτοιο προωθήθηκε) και μόνο τα τελευταία χρόνια η ΔΕΗ άλλαξε στρατηγική, προσεγγίζοντάς τα ως πράγματι διαφορετικά έργα. Αλλά ήταν πλέον πολύ αργά για το ίδιο το έργο.

Οι κάτοικοι της Μεσοχώρας δικαίως προώθησαν το δικό τους πρόβλημα και με επανειλημμένες προσφυγές στη δικαιοσύνη κατορθώνουν μέχρι και σήμερα να παγώσουν τη λειτουργία του υδροηλεκτρικού φράγματος. Μεγάλο μέρος του υφιστάμενου οικισμού (το υψομετρικά κατώτερο μισό του χωριού) βρίσκεται κάτω από την υποχρεωτική γραμμή απαλλοτρίωσης της τεχνητής λίμνης που θα προκύψει. Αλλά, πέρα από την απώλεια του μισού οικισμού, οι κάτοικοι της Μεσοχώρας διαμαρτύρονται και για την απόφαση απαλλοτρίωσης του συνόλου του οικισμού (ακόμα και του αβύθιστου μέρους) και βεβαίως για την προφανή αλλοίωση του τοπίου της κοιλάδας του Αχελώου ποταμού (Εικόνα 2) και του χαρακτήρα της περιοχής και ευρύτερα για το σύνολο των πιθανών αρνητικών επιπτώσεων.

Εφημερίδας Κυβέρνησης (ΦΕΚ) 1484 Β/10.10.2003).

⁴ Βλ. και τα σχετικά άρθρα της εφημερίδας *Ελευθεροτυπία* (11-4-2005 και 12-4-2005).

Εικόνα 1. Άποψη του Αχελώου, του φράγματος και της πλαγιάς μεταξύ των οικισμών Μεσοχώρας και Εξοχής

Πηγή: προσωπικό αρχείο.

Εικόνα 2. Άποψη των οικισμών Μεσοχώρας και Αρματολικού (στο βάθος) με την προς κατάκλυση κοιλάδα του Αχελώου ποταμού να τους χωρίζει

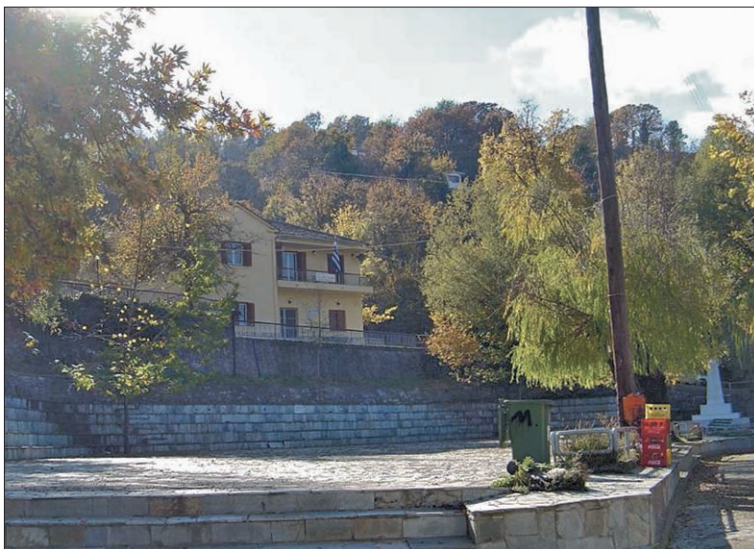
Πηγή: προσωπικό αρχείο.

Εικόνα 3. Άποψη του κέντρου της Μεσοχώρας, στη διασταύρωση της Ε.Ο. Τρικάλων-Άρτας με την είσοδο προς τη πλατεία του οικισμού

Πηγή: προσωπικό αρχείο.

Εικόνα 4. Η κεντρική πλατεία της Μεσοχώρας, με το δημοτικό κατάστημα στο βάθος

Πηγή: προσωπικό αρχείο.

Οι μελετητές⁵ του εν λόγω ΣΧΟΟΑΠ καλούνταν να συνδυάσουν αυτό το έργο εθνικής σημασίας και κλίμακας με το μικρότερο δυνατό κοινωνικό, οικονομικό και περιβαλλοντικό αντίκτυπο για την άμεσα ενδιαφερόμενη περιοχή, όταν μάλιστα η δεδομένη σύγκρουση βρίσκεται εν εξελίξει εδώ και εικόσιπέντε χρόνια. Εν τω μεταξύ, το χωριό έχει ερημώσει και μετατραπεί σε φάντασμα, με κάθε δραστηριότητα να έχει παγώσει. Οι κάτοικοι της Μεσοχώρας βρίσκονται κυριολεκτικά στον αέρα, αφού αδυνατούν να προγραμματίσουν τις ζωές και το μέλλον τους, από τη στιγμή που έλαυσε να εκδίδεται η οποιαδήποτε οικοδομική άδεια και να λαμβάνει χώρα η οποιαδήποτε αγοραπωλησία ακινήτου στην επίμαχη περιοχή, από τις υπεύθυνες υπηρεσίες, λόγω του νομικού αδιεξόδου και της αναμονής για επίλυση.

3. ΤΟ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ: ΝΟΜΟΣ 3734/2009

Το Κράτος προσπάθησε όλα αυτά τα χρόνια να δώσει λύση στο πρόβλημα, νομοθετώντας με τρόπο αποσπασματικό και χωρίς να ενσωματώσει ούτε μία πρόταση της τοπικής κοινωνίας⁶. Στην ουσία, προσπαθούσε απλά να νομοθετήσει με τρόπο τέτοιο, ώστε να καταστήσει τον εκάστοτε νέο νόμο μη προσβεβλητέο νομικά από τους κατοίκους της Μεσοχώρας. Αυτό το στοιχείο αποδεικνύεται από την τελευταία αντίστοιχη προσπάθεια, η οποία προέκυψε ύστερα από μια μακρόχρονη διαδικασία διαβούλευσης με το σύνολο των εμπλεκόμενων φορέων. Ο ν.3734/2009 υποτίθεται ότι θα συμπεριλάμβανε όλες τις απαραίτητες διορθώσεις κενών των προηγούμενων προσπαθειών για την αποφυγή νέας προσφυγής στο Συμβούλιο της Επικρατείας (ΣτΕ). Ωστόσο, το πάθημα δεν έγινε μάθημα και έτσι δικαιολογημένα και ο νέος νόμος προσβλήθηκε με προσφυγή στο ΣτΕ αλλά και στα όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Όντως, επρόκειτο για νόμο με αρκετά κενά⁷ και σημαντικές κοινωνικές αδικίες εις βάρος των κατοίκων της περιοχής (Σχήμα 1). Τα πιο σημαντικά από αυτά είναι τα εξής:

⁵ Η Μελέτη με τίτλο : "Σχέδιο Χωρικής και Οικιστικής Οργάνωσης Ανοιχτής Πόλης (ΣΧΟΟΑΠ) Δήμου Πινδέων" ανατέθηκε από το Δήμο Πινδέων στα συνεργαζόμενα γραφεία μελετών Σχεδιασμός ΑΕ και Παπαμύχης Νικόλαος. Στη διαμόρφωση και σύνταξη των τριών σταδίων της μελέτης συμμετείχε (εκτός των άλλων) ο Απόστολος Δ. Κυριαζής ως τεχνικός υπεύθυνος.

⁶ Όπως αποδεικνύεται από τις αλληπάλληλες προσφυγές των κατοίκων της περιοχής.

⁷ Αξίζει να σημειωθεί ότι αν το εν λόγω ΣΧΟΟΑΠ ακολουθούσε κατά γράμμα το βαθμό ανάδρασης με το υπερκείμενο *Περιφερειακό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης (ΠΠΧΣΑΑ) Θεσσαλίας*, τότε η ίδια η λίμνη Μεσοχώρας θα ετίθετο εν αμφιβόλω, αφού στο Περιφερειακό Πλαίσιο υπάρχουν τρεις έμμεσες αναφορές στη μελλοντική τεχνητή λίμνη Μεσοχώρας (Γ.2.4.2: Τουρισμός – Β' κατοικία, Γ.2.7.4: Βιολογικοί Καθαρισμοί - Αποχετευτικό Δίκτυο ΧΥΤΑ και Γ.2.8 Ειδικές κατηγορίες του χώρου - Περιοχές Ειδικών Χωρικών Παρεμβάσεων) αλλά καμία άμεση αναφορά στο ειδικό κεφάλαιο (Γ.2.7.3 Τεχνητές Λίμνες, Φράγματα, Σήραγγες Εκτροπής, Λιμνοδεξαμενές, Αρδευτικά Δίκτυα).

- Προτείνεται η απαλλοτρίωση του συνόλου του χωριού (και όχι μόνο του μέρους που θα βυθιστεί). Το βασικό επιχείρημα είχε να κάνει με έρευνες καταλληλότητας του εδάφους στον υφιστάμενο οικισμό εκ μέρους του Ινστιτούτου Γεωλογικών και Μεταλλευτικών Ερευνών (ΙΓΜΕ), από τις οποίες προέκυψαν μικροί θύλακες με αυξημένο κίνδυνο κατολίσθησης.
- Η διαδικασία προβλέπει δύο στάδια για τη μετακίνηση των Μεσοχωριτών. Πρώτον την αναγκαστική αποζημίωση για την απαλλοτρίωση–απομάκρυνσή τους και ύστερα, με ξεχωριστή διαδικασία και μόνο για όσους επιθυμούν, την αγορά τεμαχίων στις νέες περιοχές προς πολεοδόμηση, που ο νόμος ορίζει. Να σημειωθεί ότι από το σύνολο των δικαιούχων αποζημίωσης για απαλλοτρίωση, ελάχιστοι είναι εκείνοι που έκαναν χρήση του δικαιώματός τους.
- Ουδεμία πρόβλεψη υπάρχει για την ενδιάμεση χρονικά κατάσταση για τους ενδιαφερόμενους (σε επίπεδο παροχής στέγης, μεταβολές της αξίας γης κ.λπ.), πέρα από επιδοτούμενο ενοίκιο για την περίοδο μετεγκατάστασης και μέχρι την καταβολή της αποζημίωσης από την απαλλοτρίωση. Επίσης, δεν υπάρχει καμία πρόβλεψη για τους κατοίκους που απομακρύνονται από τη Μεσοχώρα αλλά δεν επιθυμούν να μετεγκατασταθούν στους νέους οικισμούς.
- Προτείνονται δύο εκτάσεις προς μετεγκατάσταση όσων πρώην κατοίκων της Μεσοχώρας επιθυμούν, στις περιοχές Σπίτια και Βαρκό (Εξοχή), σε μικρή απόσταση νότια του αρχικού οικισμού.
- Τέλος, παρά την αίτηση των κατοίκων της Μεσοχώρας, η ΔΕΗ δεν αναλαμβάνει το κόστος της κατασκευής των νέων κατοικιών όσων θα επιθυμούσαν να μετακινηθούν στους νέους οικισμούς, γεγονός που μπορεί να χαρακτηριστεί από την απουσία κοινωνικής ευαισθησίας.

Με δεδομένη την 25χρονη ζύμωση των προβλημάτων που προέκυψαν από τη λειτουργία του φράγματος της Μεσοχώρας και το μεγάλο χρονικό διάστημα, που μεσολάβησε από τη τελευταία δικαστική απόφαση μέχρι και τη ψήφιση του ν.3734/2009, είναι άξιες αμφισβήτησης η διαδικασία και η αποτελεσματικότητα της παρασκευής νόμων και η ικανότητά τους να αφομοιώνουν έστω και καθυστερημένα τις όποιες προτάσεις βελτίωσης.

4. ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΕΡΗΜΗΝ ΤΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΤΗ

Το σημαντικότερο όμως ζήτημα, το οποίο προκύπτει, είναι η αλλαγή των διακριτών ρόλων, που κάθε εμπλεκόμενο με μελέτες χωρικού και πολεοδομικού σχεδιασμού μέρος θεωρητικά κατέχει. Υπό φυσιολογικές συνθήκες, το Κράτος προδιαγράφει και περιγράφει τον τρόπο και το πλαίσιο, μέσα στο οποίο θα κινούνται όλες οι αντίστοιχες μελέτες για το σύνολο της χώρας, καθώς και τα σταθερότυπα και τις προδιαγραφές για την ικανοποίηση του συνόλου των πιθανών απαιτήσεων των τοπικών κοινωνιών. Μέσα στα πλαίσια αυτά, οι

μελετητές καλούνται να φέρουν σε πέρας το εκάστοτε αντικείμενο διά μέσου της επιστημονικής τους αρτιότητας. Οι τοπικές κοινωνίες και οι αντίστοιχοι ΟΤΑ, εκτός από την παροχή των δεδομένων, έχουν σε ολόένα και μεγαλύτερο μερίδιο και το καθήκον της συμμετοχής στις διαδικασίες από κοινού διαμόρφωσης μεγάλου μέρους των προτάσεων, ενώ η επιβλέπουσα αρχή, πέρα από το προφανές του τίτλου της, εξασφαλίζει την αρμονική σχέση όλων των παραπάνω εμπλεκομένων (Ανδρικοπούλου κ.ά., 2007).

Σε περιπτώσεις ύπαρξης έργων εθνικής εμβέλειας και σημασίας (όπως στο δεδομένο παράδειγμα), πέρα από τα προφανή, είναι καθήκον της κεντρικής εξουσίας να μειώσει στο ελάχιστο δυνατό βαθμό την ενδεχόμενη όχληση, η οποία θα προκύψει από την εκάστοτε επέμβαση στην τοπική κοινωνία και προφανώς χωρίς να παρακάμπτει υφιστάμενες νομοθεσίες και ρυθμίσεις προστασίας του ενδιαφέροντος φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος. Το σύνολο των στοιχείων ενός τέτοιου έργου, συμπεριλαμβανομένων και των συνοδευτικών έργων θα πρέπει να γίνεται γνωστό τόσο στην τοπική κοινωνία όσο και στους επιστήμονες, οι οποίοι θα πρέπει να προχωρήσουν στον σχεδιασμό του χώρου ενσωματώνοντας με τον βέλτιστο τρόπο τα προβλεπόμενα έργα. Σε εξιδανικευμένες περιπτώσεις, η ίδια η μελέτη ενός μεγάλου υδροηλεκτρικού φράγματος όπως αυτό της Μεσοχώρας θα όφειλε να περιμένει τον χωροταξικό σχεδιασμό της περιοχής, με στόχο τη βέλτιστη ένταξη του έργου.

Στη συγκεκριμένη περίπτωση, το έργο προυπήρχε της μελέτης ΣΧΟΟΑΠ του Δήμου Πινδέων, με αποτέλεσμα η χωροταξική μελέτη να οφείλει πλέον να εντάξει λιγότερο ή περισσότερο προαποφασισμένα στοιχεία, με ό,τι αυτό συνεπάγεται. Ωστόσο, η ύστατη προσπάθεια νομοθετικής ρύθμισης των ζητημάτων της λειτουργίας του φράγματος, της τεχνητής λίμνης και των συνοδευτικών έργων, παρά τη γνώση της εν εξελίξει εκπόνησης του χωροταξικού σχεδίου της περιοχής, ουδέποτε ζήτησε την επιστημονική γνώμη των μελετητών. Επιπροσθετα μάλιστα, ανέλαβε το ρόλο του σχεδιαστή-μελετητή πολλών ευαίσθητων στοιχείων του έργου, σε πλήρη αντίθεση, άγνοια και καταστρατήγηση της λογικής πορείας του σχεδιασμού διαμέσου των επιμέρους κλιμάκων και των επιμέρους επιπέδων σχεδιασμού.

Η πρωτοβουλία αυτή συνοδεύτηκε από σωρεία λανθασμένων επιλογών και είχε ως αποτέλεσμα την έλλειψη επιστημονικότητας και προφανώς την έλλειψη στήριξης από την τοπική κοινωνία, η οποία και προσέφυγε για μια ακόμα φορά στη δικαιοσύνη.

Παρακάτω επισημαίνονται τα κυριότερα από τα επίμαχα σημεία, τα οποία προέκυψαν από την έλλειψη επιστημονικότητας και την υπέρβαση του ρόλου του νομοθέτη (πέρα από τα σημεία που αναφέρθηκαν στο προηγούμενο κεφάλαιο):

- Οι περιοχές Σπίτια και Βαρκό (Εξοχή), οι οποίες προτάθηκαν για τη μετεγκατάσταση του οικισμού της Μεσοχώρας αποτελούν ήδη υφιστάμενους οικισμούς του δήμου Πινδέων με υφιστάμενο όριο (από απόφαση Νομάρχη). Η Εξοχή

έχει συγκεκριμένα όρια, ενώ τα Σπίτια έχουν κυκλικό όριο με κέντρο οικισμού. Τα όρια σχεδίου (υφιστάμενα και προτεινόμενα από το ν.3734/2009) επικαλύπτονται σε μεγάλο βαθμό. Και στους δύο οικισμούς βέβαια σήμερα υπάρχει ελάχιστη δόμηση, αλλά δεν έχει εξεταστεί από το νομοθέτη το καθεστώς ούτε των υφιστάμενων οικισμών (θεσμοθετημένοι όροι δόμησης κ.ά.), ούτε των ιδιοκτησιών που βρίσκονται εκεί, μέσω μελέτης κτηματογράφησης⁸. Ο ν.3734/2009 προβλέπει αναγκαστική απαλλοτριώση και για τους νέους οικισμούς, για την απομάκρυνση των υφιστάμενων κατοίκων (έναντι των μετοίκων), χωρίς να είναι προηγουμένως γνωστό το πλήθος των ενδιαφερομένων για μετεγκατάσταση⁹.

- Ειδικότερα στην περιοχή Σπίτια, η περιοχή που προτείνεται πέραν του υφιστάμενου οικισμού (που προτάθηκε στο πρώτο μέρος της πρότασης του ΣΧΟΟΑΠ), είναι άκρως ακατάλληλη για δόμηση σχεδόν όλων των χρήσεων, αφού βρίσκεται κυριολεκτικά εκτεθειμένη σε μια κορυφή βουνού (με ό,τι αυτό συνεπάγεται για την έκθεση στα έντονα καιρικά φαινόμενα της Νότιας Πίνδου). Εκ των υστέρων, ο μελετητής του ΣΧΟΟΑΠ περιόρισε σε αρκετά μεγάλο βαθμό τη δοθείσα έκταση με χρήση αμιγούς κατοικίας, χαρακτηρίζοντας την ακατάλληλη για δόμηση έκταση ως περιοχή αστικού πρασίνου.
- Η έρευνα του ΙΓΜΕ για τους νέους οικισμούς δεν έχει συμπεριληφθεί στο νέο ΣΧΟΟΑΠ της περιοχής –ως όφειλε. Στους κύκλους των κατοίκων της περιοχής φημολογείται μάλιστα ότι μεγάλο μέρος και των προτεινόμενων εκτάσεων για μετεγκατάσταση είναι εξ' ίσου ακατάλληλο για δόμηση (γεωλογικά)¹⁰.
- Συνολικά, οι περιοχές, που προτείνονται για μετεγκατάσταση, προέκυψαν με μεθόδους και διαδικασίες αντίθετες με το γράμμα του νόμου και τη λογική, που θα υπαγόρευαν την εξεύρεση τέτοιων περιοχών από το υπό εκπόνηση ΣΧΟΟΑΠ του Δήμου Πινδέων. Αντιθέτως, οι μελετητές του ΣΧΟΟΑΠ αναγκάστηκαν να ενσωματώσουν τις περιοχές αυτές, με ανεπαρκή επιστημονικά δεδομένα. Πέρα από τα προαναφερόμενα, μπορούν επίσης να αναφερθούν και τα δεδομένα της πλούσιας χλωρίδας, των δασικών εκτάσεων, των κλίσεων του φυσικού εδάφους, ο προσανατολισμός κ.ά.

⁸ Ο ν.3734/2009 προέβλεπε τη σύνταξη κτηματογραφικών στοιχείων για παλιό και νέους οικισμούς εντός πέντε μηνών από την έναρξη ισχύος του.

⁹ Ύστερα από επικοινωνία με το δήμο Πινδέων και τον φορέα των κατοίκων Μεσοχώρας "Αχελώου Ρους", προέκυψε ότι το ενδιαφέρον για μετεγκατάσταση στους νέους οικισμούς περιορίζεται σε μονοψήφιο αριθμό δικαιούχων.

¹⁰ Το στοιχείο αυτό προέκυψε ύστερα από τις κατ' ιδίαν συνομιλίες του συγγραφέα–μελετητή του ΣΧΟΟΑΠ τόσο με κατοίκους της Μεσοχώρας όσο και με μηχανικούς του δήμου Πινδέων.

- Ο ν.3734/2009 αναφέρει (άρ.21, παρ.1): "Η κατανομή των οικοπέδων, που θα προκύψουν σύμφωνα με τη διαδικασία του άρθρου 22, θα γίνει κατά τρόπο χωροταξικά δόκιμο με εντοπισμό αυτών **συγκεντρωμένων και όχι διάσπαρτων**, αρχής γενομένης από την περιοχή που θα υποδειχθεί, βάσει των αποτελεσμάτων των απαραίτητων μελετών από το Δήμο Πυνδαιών". Με λίγα λόγια, ο νομοθέτης αναθέτει στον μελετητή της Πολεοδομικής Μελέτης τη χωροθέτηση των οικοπέδων στους οικισμούς (ως οφείλει), αλλά ουσιαστικά προδιαγράφει την προτεινόμενη πυκνότητά τους. Ωστόσο, η προτροπή για αυξημένη πυκνότητα κατευθύνει σαφώς τον μελετητή σε συγκεκριμένες επιλογές (με ό,τι αυτό συνεπάγεται), ενώ ταυτόχρονα αλλοιώνει τον χαρακτήρα των οικισμών της περιοχής, προφανώς για λόγους οικονομίας χώρου (και κονδυλίων για απαλλοτριώσεις).
- Στον υφιστάμενο οικισμό της Μεσοχώρας, η πλατεία του χωριού με την εκκλησία, το δημοτικό σχολείο, το δημοτικό κατάστημα, το πολιτιστικό κέντρο και σειρά από καταστήματα τυχαίνει να βρίσκονται ακριβώς πριν τη γραμμή απαλλοτρίωσης, το οποίο σημαίνει ότι με τη πιθανή μελλοντική λειτουργία της τεχνητής λίμνης, το κέντρο του οικισμού θα γίνονταν παραλίμνιο, με τις όποιες θετικές επιπτώσεις θα είχε αυτό στο συμβολισμό του χωριού και στην προσπάθεια επανόδου της Μεσοχώρας (ακόμα και σε επίπεδο αναπλάσεων). Η ευτυχής αυτή σύμπτωση ουδέποτε έγινε αντιληπτή από το νομοθέτη και τον οικείο ΟΤΑ και παρά τις όποιες προσπάθειες του μελετητή να πείσει τους κατοίκους της περιοχής και κυρίως τη δημοτική αρχή για τα ευνοϊκά ελακόλουθα μιας τέτοιας κίνησης (μέσα από σειρά παρουσιάσεων παραδειγμάτων από αντίστοιχες εφαρμογές αστικού σχεδιασμού στην Ελλάδα και κυρίως στο εξωτερικό), η πρόταση αυτή δεν προχώρησε. Η έρευνα του ΙΓΜΕ για τον υφιστάμενο οικισμό όντως ανέδειξε ως ακατάλληλους προς δόμηση ορισμένους μικρούς θύλακες γης. Θα μπορούσε ωστόσο, το υπόλοιπο χωριό (πάνω από τη γραμμή κατάκλυσης και εκτός των θυλάκων αυτών) να παραμείνει ως έχει.
- Επιπρόσθετα, ο ν.3734/2009 αναφέρει (άρ.21, παρ.2): "Οι απαλλοτριωμένες εκτάσεις πέραν της ανώτατης στάθμης πλημμύρας θα διαμορφωθούν από τη ΔΕΗ Α.Ε., κατά τρόπο ώστε να αποτελούν χώρο αναψυχής. Ο χώρος αυτός παραχωρείται στον οργανισμό τοπικής αυτοδιοίκησης α' βαθμού, στον οποίον υπάγονται οι πρώην κοινότητες, που ανήκε η περιοχή. Το είδος της χρήσης θα προσδιορισθεί από τον Σχέδιο Χωροταξικής Οργάνωσης Ανάπτυξης και Πολεοδόμησης (ΣΧΟΑΠ)¹¹ και από το Χωροταξικό Σχέδιο της περιοχής, μετά

¹¹ Το λανθασμένο αρκτικόλεξο "ΣΧΟΑΠ" ανήκει στο επίσημο κείμενο του ν.3734/2009 και μεταφέρθηκε ως

από γνώμη της ΔΕΗ για θέματα ασφάλειας". Έτσι, αποφασίστηκε η απόδοση του εν λόγω τμήματος της Μεσοχώρας για χώρο αναψυχής, χωρίς περαιτέρω εξειδίκευση χρήσεων, οι οποίες θα αποφασιστούν εκ των υστέρων από το μελετητή. Υπενθυμίζεται ότι η αρχική απαλλοτρίωση του τμήματος έγινε με βάση το επιχείρημα της ύπαρξης θυλάκων με γεωλογική ακαταλληλότητα. Και πάλι όμως, ακόμα και με τη βέλτιστη προσπάθεια μελλοντικής ανάπλασης του κέντρου της Μεσοχώρας, η απουσία του υπόλοιπου οικισμού (λόγω της μετεγκατάστασης) θα συνεπάγεται την αποτυχία του εγχειρήματος (τα τοπικά κέντρα–πλατείες των ορεινών οικισμών της χώρας μας είναι άμεσα συνδεδεμένα με τη ζωή του υπόλοιπου οικισμού, των ανθρώπων και των καθημερινών δραστηριοτήτων τους, με κοινό παρονομαστή τη βιωσιμότητα).

- Εκτός από τον οικισμό της Μεσοχώρας, ακόμα δύο οικισμοί του δήμου Πινδών (Μπρελλαιίκα και Τούρνος) προβλέπεται να βυθιστούν εξ' ολοκλήρου, χωρίς να γίνεται η οποιαδήποτε μνεία για αυτά και τους κατοίκους τους στον εν λόγω νόμο. Ουσιαστικά, έχουν ήδη χάσει κάθε δικαίωμα των ιδιοκτησιών τους, χωρίς να μπορούν να αποζημιωθούν.
- Η ίδια η ΔΕΗ, για ανεξήγητους λόγους, αρχικά έδωσε λανθασμένα στοιχεία για τη θέση του νέου οικισμού Μεσοχώρας στους μελετητές του ΣΧΟΟΑΠ (την παλιά προτεινόμενη θέση), καθυστερώντας και παραπλανώντας τους. Στη συνέχεια, αναγκάστηκε εκ των υστέρων (και όταν η μελέτη είχε ήδη φτάσει στο Β2 στάδιο της πρότασης) να δώσει τις νέες προτεινόμενες θέσεις, που αναφέρονται και στο ν.3734/2009 (μετά την έκδοσή του σε ΦΕΚ), μαζί με μια απολογητική (αλλά όχι επεξηγητική) επιστολή¹². Να σημειωθεί ότι ο αρχικά προτεινόμενος νέος οικισμός (που δόθηκε από τη ΔΕΗ στους μελετητές πριν τη ψήφιση του ν.3734/2009) χωροθετείται μεταξύ της Μεσοχώρας και της Εξοχής και εφραπτομενικά στους οικισμούς αυτούς. Έτσι, με την προϋπόθεση της παραμονής αυτής της προτεινόμενης θέσης και της απαλλοτρίωσης αποκλειστικά του βυθιζόμενου τμήματος της υφιστάμενης Μεσοχώρας, θα προέκυπτε ένας νέος ενιαίος οικισμός με κέντρο το υπό συζήτηση υφιστάμενο κέντρο του χωριού και χωρίς τις κοινωνικές, οικονομικές και γραφειοκρατικές τριβές, που ήδη αναφέρθηκαν σε σχέση με τη μετοίκηση κ.λπ.

έχει, αποδεικνύοντας ίσως έστω και με τον έμμεσο αυτό τρόπο την πρωτοβουλία του νομοθέτη να υποκαταστήσει τον μελετητή–σχεδιαστή.

¹² Όπως γίνεται αντιληπτό από τα όρια του αρχικά προτεινόμενου νέου οικισμού (και τις μεγάλες πτυχώσεις που παρουσιάζουν), τα όρια αυτά προέκυψαν ύστερα από ορθολογική αντιμετώπιση του έντονου γεωφυσικού ανάγλυφου της περιοχής αλλά κυρίως ύστερα από την αφαίρεση των γεωλογικά κατ'αρχάς ακατάλληλων εκτάσεων (λόγω κινδύνου κατολισθήσεων). Παρ' όλα αυτά, η ΔΕΗ και ο νομοθέτης απέρριψαν τη λύση αυτή και αποφάσισαν την απαλλοτρίωση δύο υφιστάμενων οικισμών για την πλήρωσή τους από τους μετοίκους της Μεσοχώρας.

5. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Από τα προηγούμενα, έγινε ορατή η προσπάθεια εμπλοκής του νομοθέτη σε θέματα ειδικότερου σχεδιασμού, στα οποία δεν θα έπρεπε να διεισδύει. Έτσι, πέρα από τη θέσπιση του πλαισίου, μέσα στο οποίο ο επιστήμονας-μελετητής θα εφαρμόσει τις προτάσεις του για τον σχεδιασμό του χώρου, ο νομοθέτης προχώρησε, αποφασίζοντας σαφώς και για επιλογές σχεδιαστικού χαρακτήρα (σε επίπεδο μικρών και παραδοσιακών οικισμών) και διαμορφώνοντας ένα περιβάλλον, με το οποίο –ανεξάρτητα αν εκ του αποτελέσματος κρίνεται σωστό ή λανθασμένο– αφαιρεί το δικαίωμα και το καθήκον από τον μελετητή να αποφασίσει εκείνος για τα στοιχεία αυτά. Θα μπορούσε έστω να επιδιωχθεί η συμβολή ενός ειδικού συμβούλου σε θέματα μορφολογίας ορεινών και παραδοσιακών οικισμών, με στόχο τη βελτίωση του νομοθετήματος προς όφελος των κατοίκων της Μεσοχώρας και του αποτελέσματος εν γένει. Αντί αυτών, φαίνεται ότι προχώρησε σε ασκήσεις επί χάρτου, γεγονός που οδήγησε τόσο στα αρνητικά σημεία του νομοσχεδίου (όπως αναφέρθηκαν προηγουμένως) όσο και σε ένα ακόμα κύμα προσφυγών από τη μεριά των κατοίκων της Μεσοχώρας.

Σε κάθε μελέτη σχεδιασμού υπάρχουν διακριτές οι υποκειμενικές και οι αντικειμενικές αποφάσεις. Οι αντικειμενικές αποφάσεις έχουν να κάνουν με επιστημονικά δεδομένα τα οποία προέρχονται είτε από τα σταθερότυπα, τις προδιαγραφές και τα πρότυπα μιας μελέτης, από την επιστημονικότητα, η οποία διαμορφώνεται συνεχώς από τη νομοθεσία (εθνική και κοινοτική) αλλά και από τις θεωρίες σχεδιασμού. Από ένα σημείο και ύστερα, ο σχεδιαστής μπορεί και πρέπει να λάβει καθαρά υποκειμενικές αποφάσεις, με βάση τη σύνθεση ιδεών, την κοσμοθεωρία του, το πολιτιστικό και επιστημονικό του προφίλ και τον χαρακτήρα του εν γένει.

Στη συγκεκριμένη περίπτωση, η κεντρική εξουσία, γνωρίζοντας τόσο τα έτη καθυστέρησης με δικαστικές προσφυγές όσο και το ότι βρισκόταν σε εξέλιξη η εκπόνηση του ΣΧΟΟΑΠ του Δήμου Πινδέων, με το σύνολο των ευκαιριών που δίνονταν στα πλαίσια της δημόσιας διαβούλευσης, αποφάσισε να "σχεδιάσει" η ίδια πολλά από τα νέα δεδομένα της περιοχής και να υποκαταστήσει τους μελετητές, φέρνοντάς τους προ τετελεσμένων γεγονότων, τα οποία διαμορφώνουν άνευ επιλογών συγκεκριμένα χωροταξικά, πολεοδομικά, αστικά-μορφολογικά και περιβαλλοντικά δεδομένα.

Οι μελετητές του ΣΧΟΟΑΠ του Δήμου Πινδέων, ύστερα από την αναγκαστική προσθήκη της τελευταίας κυριολεκτικά στιγμής¹³ του εν ισχύ πια ν.3734/2009 και γνωρίζοντας ωστόσο ότι η κίνηση πολιτών της Μεσοχώρας "Αχελώου Ρους" είχε ήδη ετοιμαστεί

¹³ Η ψήφιση του ν.3734/2009 και η έκδοσή του σε ΦΕΚ έγινε όταν ο φάκελος της μελέτης ήταν στις τελικές του διορθώσεις πριν την κατάθεσή του στον επιβλέποντα για έγκριση και υποβολή στο Συμβούλιο Χωροταξίας Οικισμού και Περιβάλλοντος (ΣΧΟΠ) της Περιφέρειας Θεσσαλίας.

και θα προσέφευγε εναντίον και αυτού του νομοθετήματος, είχαν μονάχα μια επιλογή¹⁴: να συμπεριλάβουν στην πρότασή τους τόσο τον υφιστάμενο οικισμό της Μεσοχώρας ως έχει (ώστε το σχέδιο να καλύπτει την περιοχή μέχρι τη στιγμή που θα λειτουργήσει το φράγμα), όσο και τις προτεινόμενες προς μετοίκηση εκτάσεις (με τις απαραίτητες προσαρμογές που αναφέρθηκαν προηγουμένως). Η τεχνητή λίμνη δεν απεικονίζεται, παρά μόνο η τελική γραμμή απαλλοτρίωσης, η σημερινή κοίτη του ποταμού Αχελώου και τα συνοδευτικά στο φράγμα έργα (οδικά κ.ά.). Έτσι, κατοχυρώνεται κάθε σημερινό δικαίωμα των κατοίκων της Μεσοχώρας (που απώλεσαν για 25 χρόνια) και διατηρούνται ανοιχτές οι αναπτυξιακές επιλογές της περιοχής ανεξάρτητα θετικής ή αρνητικής έκβασης στο θέμα της λίμνης και της απαλλοτρίωσης. Πρόκειται δηλαδή ουσιαστικά για μια σημαντική νίκη για την τοπική κοινωνία, διατηρώντας και τις θέσεις της Δημοτικής Αρχής (Σχήμα 2).

Ίσως, η καθυστέρηση αυτή να δώσει την ευκαιρία στην εκπόνηση μιας σειράς απαραίτητων μελετών για την περιοχή και την περαιτέρω εξειδίκευση των ιδιοτελειών, που προέκυψαν. Μια ενιαία μελέτη διαχείρισης του περιβάλλοντος τη λίμνη χώρου, η οποία θα περιλαμβάνει όλους τους καλλικρατικούς πια δήμους και κοινότητες, που εφάπτονται στη προτεινόμενη λίμνη¹⁵, είναι επιβεβλημένη. Το ίδιο και μια αντίστοιχη *Στρατηγική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων* (ΣΜΠΕ), στην οποία θα συμπεριλαμβάνονται και οι περιοχές-δήμοι οι οποίες βρίσκονται εκτός επαφής με τη λίμνη αλλά σαφώς θα επηρεάζονται από τη λειτουργία της (ανάντη και κατάντη του φράγματος). Πλήρεις γεωλογικές, γεωτεχνικές, υδραυλικές και τοπογραφικές μελέτες θα πρέπει να εκπονηθούν στα πλαίσια των ΠΜ των νέων οικισμών του Δήμου Πινδέων και κυρίως της Μεσοχώρας, της Εξοχής και των Σπιτιών. Από τα αποτελέσματα των μελετών αυτών θα μπορεί με ασφάλεια να προκύψει η δυνατότητα απορρόφησης των κατοίκων της παλιάς Μεσοχώρας από τους νέους οικισμούς, συμπεριλαμβανομένων ταυτόχρονα των μόνιμων κατοίκων τους¹⁶.

Η πρόταση του μελετητή για απαλλοτρίωση αποκλειστικά του βυθιζόμενου τμήματος της Μεσοχώρας παραμένει (Σχήμα 3). Το ανώτερο (υψομετρικά) τμήμα του οικισμού θα συνεχίσει να υφίσταται, με όλους τους περιορισμούς που προέκυψαν ή θα προκύψουν απο

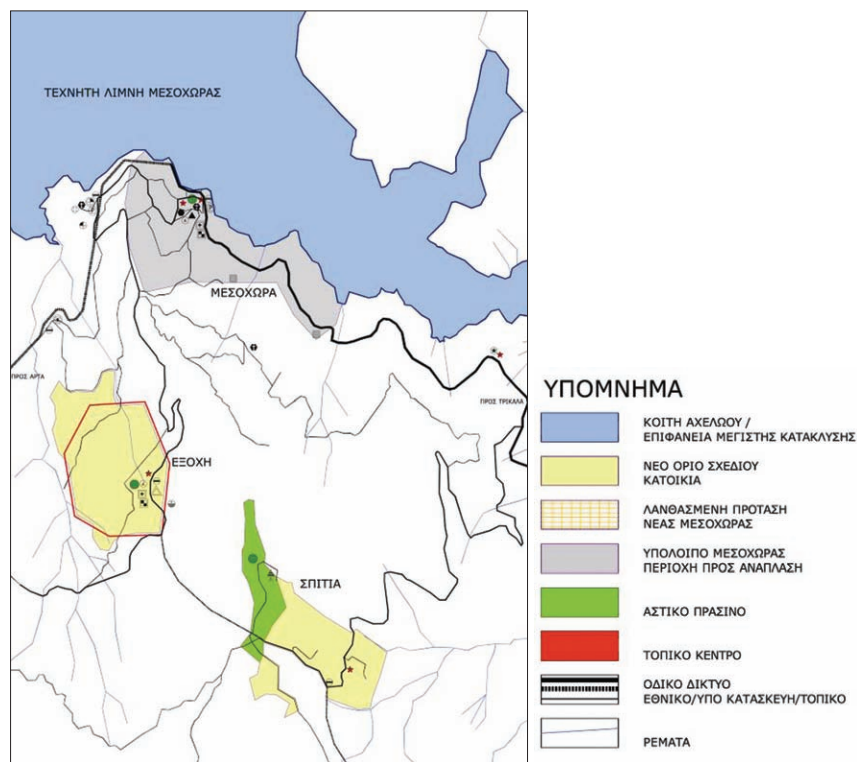
¹⁴ Προφανώς ύστερα και από προφορική συνεννόηση και έγγραφη σύμφωνη γνώμη της Δημοτικής Αρχής του Δήμου Πινδέων.

¹⁵ Στην ουσία πρόκειται πλέον αποκλειστικά για το νέο Δήμο Πινδέων, ο οποίος αποτελείται από τους Δήμους Αιθίων, Γόμφων, Παιαίων, Πύλης, Πινδέων και τις κοινότητες Μυροφύλλου και Νεράιδας, Έτσι, μπορεί η προτεινόμενη αυτή μελέτη να γίνει είτε ανεξάρτητα είτε στα πλαίσια του τροποποιημένου ΓΠΣ του ενιαίου πια Δήμου Πινδέων με έδρα την Πύλη Τρικάλων.

¹⁶ Χωρίς δηλαδή να υπάρξει αναγκαστική απαλλοτρίωση στους νέους οικισμούς και απομάκρυνση των μόνιμων κατοίκων τους, όταν μάλιστα τα στοιχεία της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας της Ελλάδος (ΕΣΥΕ) δείχνουν σημαντική αύξησή τους (Εξοχή: 5 κάτοικοι το 1981 –15 κάτοικοι το 2001, Σπίτια: 8 κάτοικοι το 1981 –40 κάτοικοι το 2001). Η αποφυγή της απαλλοτρίωσης συνεπάγεται και λιγότερα έξοδα εκ μέρους του Κράτους (ή της ΔΕΗ).

τις γεωλογικές μελέτες¹⁷, διατηρώντας έτσι τόσο τη βιωσιμότητα του οικισμού όσο και του παραλίμιου τοπικού του κέντρου. Ο αρχικά προτεινόμενος νέος οικισμός Μεσοχώρας (που λανθασμένα υποδειχτηκε από τη ΔΕΗ προς τους μελετητές) μεταξύ της Μεσοχώρας και της Εξοχής, θα μπορεί υπό προϋποθέσεις να επανασυσταθεί για να απορροφήσει το υπόλοιπο της οικιστικής πίεσης, το οποίο θα προκύψει είτε από τον απομακρυνόμενο πληθυσμό, ο οποίος δεν μπόρεσε να χωροθετηθεί στους οικισμούς Εξοχή και Σπίτια είτε από την αναμενόμενη οικιστική ανάπτυξη της περιοχής με τη λειτουργία της τεχνητής λίμνης Μεσοχώρας σε μεγάλο χρονικό ορίζοντα. Η θέση του μάλιστα είναι τέτοια, που η οικιστική ανάπτυξη θα αποτελέσει αρμονική συνέχεια–σύνδεση των ήδη υφιστάμενων οικισμών Μεσοχώρα–Εξοχή, με πλήρη σεβασμό στο περιβάλλον της ορεινής λίμνης.

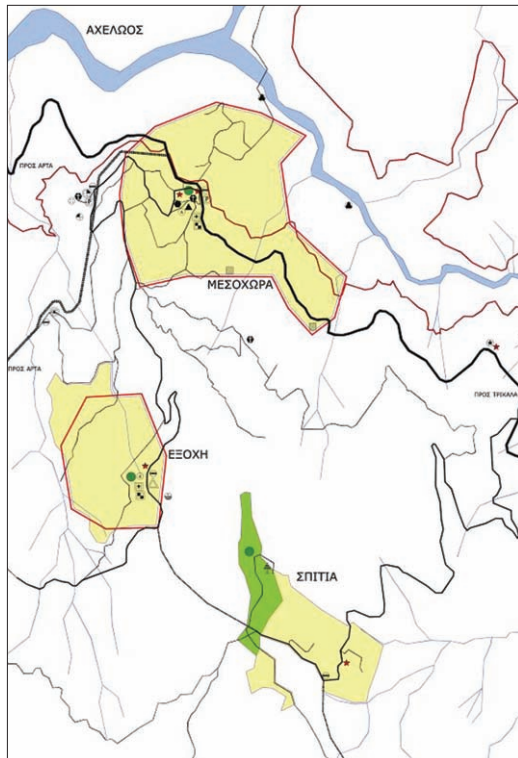
Σχήμα 1. Η πρόταση του ν.3734/2009 για την περιοχή της Μεσοχώρας, με τους υφιστάμενους οικισμούς Μεσοχώρας, Εξοχής και Σπιτιών

Πηγή: Ιδία επεξεργασία των στοιχείων του ΣΧΟΟΑΠ.

¹⁷ Εδώ εννοούνται οι ακατάλληλοι γεωλογικά μικροί θύλακες γης (για τους οποίους έχει ήδη γίνει λόγος).

Σχήμα 2. Η τελική πρόταση του ΣΧΟΟΑΠ για την περιοχή της Μεσοχώρας, με τους υφιστάμενους οικισμούς Μεσοχώρας, Εξοχής και Σπιτιών

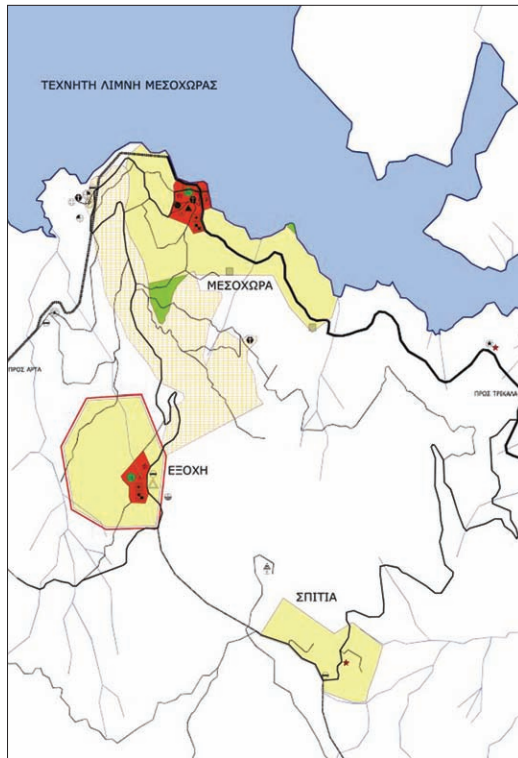

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

	ΚΟΙΤΗ ΑΧΕΛΩΟΥ / ΕΠΙΦΑΝΕΙΑ ΜΕΓΙΣΤΗΣ ΚΑΤΑΚΛΥΣΗΣ
	ΝΕΟ ΟΡΙΟ ΣΧΕΔΙΟΥ ΚΑΤΟΙΚΙΑ
	ΛΑΘΑΣΜΕΝΗ ΠΡΟΤΑΣΗ ΝΕΑΣ ΜΕΣΟΧΩΡΑΣ
	ΥΠΟΛΟΙΠΟ ΜΕΣΟΧΩΡΑΣ ΠΕΡΙΟΧΗ ΠΡΟΣ ΑΝΑΓΛΑΣΗ
	ΑΣΤΙΚΟ ΠΡΑΣΙΝΟ
	ΤΟΠΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ
	ΟΔΙΚΟ ΔΙΚΤΥΟ ΕΘΝΙΚΟ/ΥΠΟ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ/ΤΟΠΙΚΟ
	ΡΕΜΑΤΑ

Πηγή: Ίδια επεξεργασία των στοιχείων του ΣΧΟΟΑΠ.

Σχήμα 3. Η εναλλακτική πρόταση του μελετητή για την περιοχή της Μεσοχώρας

Με τους υφιστάμενους οικισμούς Εξοχής και Σπιτιών, την παραμονή του αβύθιστου μέρους της παλιάς Μεσοχώρας (με το τοπικό της κέντρο σε προνομιούχα παραλίμνια θέση) και την παλιά πρόταση της ΔΕΗ για τη μετεγκατάσταση της Μεσοχώρας, η οποία θα αποτελεί φυσική συνέχεια της παλιάς και ένωση με την Εξοχή σε ένα ενιαίο και λειτουργικό οικιστικό σύνολο.

6. ΑΠΟ ΤΟ ΣΧΟΟΑΠ ΣΤΟΝ ΑΣΤΙΚΟ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟ

Η Μεσοχώρα, όπως κάθε ορεινός οικισμός της Ελλάδας, είναι οργανωμένη γύρω από τη κεντρική της πλατεία, η οποία αποτελεί τοπόσημο, βασικό σημείο αναφοράς και κατ' εξοχή χώρο, όπου λαμβάνει χώρα το σύνολο σχεδόν των κοινωνικών δράσεων και γεγονότων του οικισμού. Στην περίπτωση απαλλοτριώσης του συνόλου του οικισμού, η ερήμωση του υφιστάμενου τμήματος που θα παραμείνει αβύθιστο μπορεί να θεωρηθεί δεδομένη (λόγω της έλλειψης της άμεσης επαφής με τις κατοικίες του οικισμού). Έτσι, η πρόταση του ν.3734/2009 για ανάπλαση του αβύθιστου μέρους της με απόδοση απροσδιόριστων χρήσεων δεν διαθέτει στοιχεία βιωσιμότητας και είναι βέβαιο ότι θα αποτύχει¹⁸.

Αντίθετα, η συμπωματική τοποθέτηση της κεντρικής πλατείας αμέσως πριν τη γραμμή κατάκλισης σε συνδυασμό με τη πρόταση για παραμονή του άνω μισού τμήματος του οικισμού και την πιθανή μετεγκατάσταση των υπόλοιπων κατοίκων στον ενδιάμεσο χώρο – παλιά πρόταση της ΔΕΗ, προσφέρουν μια μοναδική ευκαιρία για αρμονική ενσωμάτωση της Μεσοχώρας στα νέα δεδομένα. Κατ' επέκταση, θέτονται προϋποθέσεις τόσο για τη βιωσιμότητα του νέου οικισμού όσο και για τη λειτουργικότητά του μέσα από την κοινωνική αποδοχή (από τη στιγμή που όχι μόνο θα έχει διασωθεί η κεντρική πλατεία του χωριού αλλά και τα μισά σπίτια του) και τη διατήρηση ισχυρών ιστορικών δεσμών με τον υφιστάμενο οικισμό, μέσω της της κεντρικής πλατείας σε φυσικό, συμβολικό και λειτουργικό επίπεδο (Νομικός, 1997: 1).

Είναι προφανές λοιπόν ότι οι επιπτώσεις των επιλογών του νομοθέτη με το ν.3734/2009 αγγίζουν, επηρεάζουν και αλληλοεπιδρούν με την ίδια την φυσική ύπαρξη των οικισμών της περιοχής (και ειδικά αυτών με σημαντικό ρόλο στην περιοχή και ιστορική αναφορά, όπως η Μεσοχώρα), από τη στιγμή που επηρεάζουν τη δομή τους και αφήνουν ανεκμετάλλετες τις όποιες ευκαιρίες ανάπτυξης. Οι επιλογές αυτές διαμορφώνουν δεδομένα και στην κλίμακα του ΣΧΟΟΑΠ αλλά και στην κλίμακα του αστικού σχεδιασμού και της οργάνωσης οικιστικών συνόλων ταυτόχρονα. Πέρα από τη σύμπτωση της ύπαρξης μιας προνομιακής κατάστασης της προτεινόμενης νέας Μεσοχώρας (με την ακτογραμμή της λίμνης να εφάπτεται στην κεντρική της πλατεία), είναι η ίδια η λογική των ΓΠΣ και ΣΧΟΟΑΠ του ν.2508/1997 (σε σύγκριση με τα προγενέστερά τους) να θεωρούν τις περιοχές και τις κλίμακες εντός και εκτός σχεδίου άμεσα αλληλένδετες και αλληλοσυμπληρούμενες. Εξ' άλλου, το ίδιο το ΣΧΟΟΑΠ του Δήμου Πινδέων χρειάζεται και αποσκοπεί στην ανάπτυξη του πιο δυσπρόσιτου δυτικού τμήματός του, με την παρουσία της λίμνης ή χωρίς, στο οποίο ο οικισμός της Μεσοχώρας παίζει κυρίαρχο ρόλο. Ένας ζωντανός κεντρικός οικισμός με νέο ρόλο στην ευρύτερη περιοχή θα αποτελέσει το ιδανικό αναπτυξιακό εφאל-

¹⁸ Λόγω της ανορθόδοξης οργάνωσης του νέου οικισμού σε απόσταση και χωρίς άμεση επαφή με το φυσικό του κέντρο –την πλατεία και τα δημόσιά της κτίρια.

τήριο. Για όλους τους παραπάνω λόγους, πέρα από τη κλίμακα του ΣΧΟΟΑΠ, επιβάλλεται να γίνει αναφορά και σε ορισμένα στοιχεία αστικού σχεδιασμού ή οργάνωσης του οικιστικού συνόλου, τα οποία κρίνονται ζωτικά για τη βιωσιμότητα και επιτυχία του σχεδιασμού για την ευρύτερη περιοχή.

Αξίζει τέλος να υπενθυμιστεί ότι η παρουσία της τεχνητής λίμνης επηρεάζει άμεσα τρεις οικισμούς του δήμου (και όχι αποκλειστικά τη Μεσοχώρα) και ότι η εσωτερική συνοχή σε λειτουργικό, κοινωνικό και ιστορικό επίπεδο του δικτύου των τριών αυτών οικισμών (Μεσοχώρα, Εξοχή, Σπίτια) θα μεταβεί με επιτυχία από το χωροταξικό στο αστικό επίπεδο και θα αποτελέσει το πραγματικό αναπτυξιακό στοιχείο για το μέλλον της πολύπαθους και απομονωμένης αυτής γωνιάς της νότιας Πίνδου.

7. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΑΣΤΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ

Σε επίπεδο αστικού σχεδιασμού, η περιοχή της κεντρικής πλατείας της Μεσοχώρας μπορεί να αποτελέσει το έναυσμα για μια συνολική προσπάθεια αναβάθμισης και αναβίωσης –πια– του οικισμού αυτού αλλά και της ευρύτερης περιοχής, με νέο σημείο αναφοράς προφανώς τη τεχνητή λίμνη.

Σύμφωνα με τα σχέδια της ΔΕΗ, η τελική γραμμή κατάκλυσης¹⁹ ορίζεται στην ισοϋψή των +773 μ. (Σχήμα 4). Αυτό συνεπάγεται τη διατήρηση του υφιστάμενου τοπικού κέντρου του οικισμού και μετά τη λειτουργία του φράγματος και μάλιστα σε προνομιακή θέση ακριβώς πριν τη γραμμή κατάκλυσης, στις όχθες της λίμνης. Όπως έχει ήδη αναφερθεί, ο μελετητής πρότεινε στο Δήμο Πινδών, τη ΔΕΗ και τους επιβλέποντες τη μελέτη, την ανάπλαση του τοπικού κέντρου της Μεσοχώρας υπό τη νέα έννοιά της, ως ένα παραλίμνιο τοπίο20. Σύμφωνα με τη πρόταση αυτή (Σχήμα 5), η Εθνική Οδός Τρικάλων– Άρτας, η οποία διασχίζει τη Μεσοχώρα, ουσιαστικά μετατρέπεται σε παραλίμνιο δρόμο εντός του οικισμού, με μια μικρή ζώνη γης να τη χωρίζει από τη τεχνητή λίμνη. Η πλατεία του οικισμού παραμένει ως έχει, με τη σειρά των μικρών κτιρίων στο βόρειο μέτωπό της να αποκτούν και μια δεύτερη κύρια όψη, προς τη λίμνη (Εικόνες 3 και 4). Αυτό θα βοηθήσει τα μικρά καταστήματα, τα οποία στεγάζονται στα κτίρια αυτά με τη μοναδική αρχιτεκτονική μορφολογία και κλίμακα, να αναπτυχθούν περισσότερο. Ταυτόχρονα, θα αποτελέσουν ένα "φίλτρο" κίνησης από τη πλατεία προς το νέο παραλίμνιο μέτωπο. Η ίδια η πλατεία, λόγω του σχήματός της, των κλίσεων του φυσικού εδάφους, των δημόσιων κτιρίων που τη περιβάλλουν (κυρίως στο νότιο και ανατολικό μέτωπό της), μπορεί να μετασηματιστεί

¹⁹ Γραμμή κατάκλυσης ή μέγιστη στάθμη λίμνης, δηλαδή η μέγιστη στάθμη στην οποία μπορεί να ανέλθει η επιφάνεια της τεχνητής λίμνης.

²⁰ Κάτι το οποίο τελικά δεν έγινε δεκτό στη τελική πρόταση, λόγω των ειδικών καταστάσεων που υπαγόρευε ο ν.3734/2009 και για τους οποίους έγινε λόγος στο προηγούμενο κεφάλαιο.

σε έναν ενιαίο κεντρικό ροϊκό δημόσιο χώρο, ο οποίος θα συγκεντρώνει την κίνηση από τον υπόλοιπο οικισμό και θα την οργανώνει στη συνέχεια κατά μήκος του παραλίμιου μετώπου.

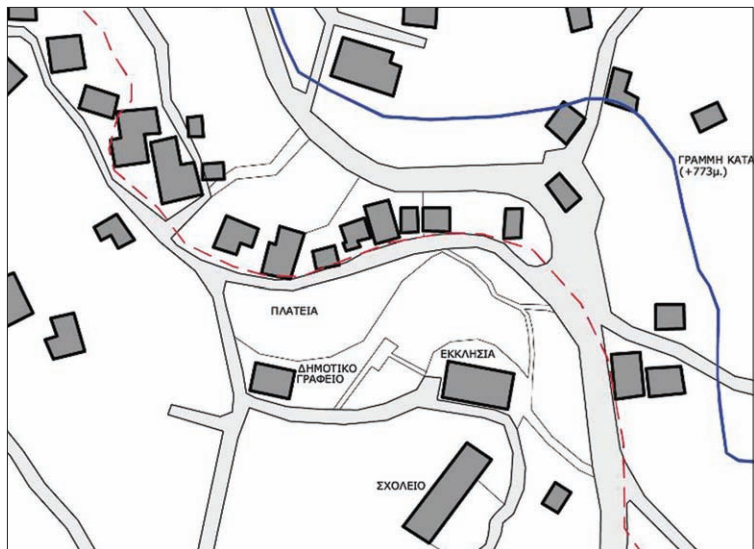
Να επισημανθεί ωστόσο ότι από τη ΔΕΗ προτείνεται και ένα υποχρεωτικό όριο απαλλοτρίωσης στην ισοϋψή των +785 μ. (λόγω κατάκλυσης αλλά και λόγω ασφάλειας στα πρανή των όχθων της νέας λίμνης), δηλαδή δώδεκα μέτρα ψηλότερα από τη γραμμή κατάκλυσης. Η γραμμή αυτή ουσιαστικά κόβει την Εθνική Οδό (από τη κεντρική διασταύρωση της πλατείας και ύστερα), ενώ αφήνει εκτός και τη σειρά μικρών κτιρίων στο βόρειο μέτωπο της πλατείας. Η τήρηση της γραμμής αυτής (και κατεδάφιση των κτιρίων αυτών) θα είχε καταστροφικές συνέπειες για τον χαρακτήρα της πλατείας, τη μορφή και λειτουργία της (ημικυκλικό με μέτωπο στα καταστήματα αυτά, τα οποία και φιλοξενούσαν την κοινωνική ζωή του οικισμού), καθώς και για τη προστασία της πλατείας από τους βορεινούς ανέμους. Εξ' άλλου, η γραμμή απαλλοτρίωσης έχει ως κύριο λόγο ύπαρξης την ασφάλεια των πρανών των όχθων, τα οποία ωστόσο δεν έχουν την ίδια επικινδυνότητα σε όλα τα σημεία περιμετρικά της λίμνης. Η επικινδυνότητα προφανώς αυξάνεται ανάλογα με την κλίση του πρανούς αλλά και σε περιοχές με σαθρό έδαφος. Έτσι, ελλείπει μιας ολοκληρωμένης γεωλογικής μελέτης καταλληλότητας του συνόλου των όχθων της λίμνης, το κριτήριο της κλίσης του πρανούς παραμένει το μοναδικό συγκρίσιμο. Στην περιοχή εντός των υφιστάμενων ορίων σχεδίου της Μεσοχώρας και ειδικότερα στην περιοχή του τοπικού της κέντρου, η απόσταση μεταξύ των δύο γραμμών (κατάκλυσης και απαλλοτρίωσης) κυμαίνεται από τα 35 ως και τα 62 μέτρα. Αυτό συνεπάγεται κλίσεις εδάφους από 34% ως και 19% (αντίστοιχα), οι οποίες μπορούν να χαρακτηριστούν ως ήπιες²¹.

Ακόμα, υπάρχουν αντίστοιχα παραδείγματα παραλίμιων οικισμών στην Ελλάδα²², τόσο σε φυσικές λίμνες όσο και σε τεχνητές, όπου οι ενδιάμεσες αυτές ζώνες έχουν μικρότερη έκταση (λόγω μικρότερης ή και μηδενικής υψομετρικής διαφοράς) και αποτέλεσαν ή μπορούν να αποτελέσουν ιδανικό πεδίο αναπλάσεων και εφαρμογών για ενίσχυση του ρόλου τους ως δημόσιος χώρος.

²¹ Τόσο από μόνες τους όσο και σε σύγκριση με το έντονο φυσικό ανάγλυφο της περιοχής μελέτης και ευρύτερα της περιοχής της νότιας Πίνδου.

²² Αναφέρονται ενδεικτικά οι Ψαράδες στη Μεγάλη Πρέσπα, ο Άγιος Αχίλλειος και η Μικρολίμνη στη Μικρή Πρέσπα, τα Καλύβια και ο Άγιος Αθανάσιος στη λίμνη Πλαστήρα, η Αμφιθέα και η Κυρά Φροσύνη στη λίμνη Παμβώτιδα, το Δίοσηλο και το Μαυροχώρι στη λίμνη της Καστοριάς, το Λιμνοχώρι στη λίμνη Ζάζαρη, ο Άγιος Παντελεήμονας στη λίμνη Βεγορίτιδα, η Κερκίνη στην ομώνυμη λίμνη, το Μπαμπαλιό στη λίμνη Καστρακίου κ.ά.

Σχήμα 4. Κέντρο της Μεσοχώρας: Υφιστάμενη κατάσταση με την πλατεία, τα δημόσια και ιδιωτικά κτίρια, το οδικό δίκτυο και τις γραμμές κατάκλισης και απαλλοτρίωσης

Πηγή: Ιδία επεξεργασία των στοιχείων του ΣΧΟΟΑΠ.

Σχήμα 5. Κέντρο της Μεσοχώρας: πρόταση παραμονής του οικισμού και ανάδειξης του κέντρου του με ανάπλαση του νέου παραλίμιου μετώπου

8. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Το παράδειγμα της απαλλοτρίωσης της Μεσοχώρας για τη δημιουργία της ομώνυμης τεχνητής λίμνης και οι παράλληλες διαδικασίες, οι οποίες έλαβαν χώρα στα πλαίσια της εκπόνησης του ΣΧΟΟΑΠ του οικείου Δήμου, είναι ενδεικτικά των γραφειοκρατικών προβλημάτων αλλά και της επεμβατικότητας της κεντρικής διοίκησης σε ένα νομοθετικό πλαίσιο, το οποίο υποτίθεται ότι έχει προχωρήσει σε σημαντικά βήματα αποκέντρωσης (Ανδρικοπούλου, 2007).

Η ύπαρξη σημαντικών έργων και υποδομών μεγάλης κλίμακας σε μια περιοχή, ακόμα και όταν αυτά αναμένεται να επιφέρουν δυσμενείς επιπτώσεις στο φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον, μόνο ως ευκαιρία μπορεί να θεωρηθεί, αρκεί ωστόσο να απαντάει στο σύνολο των ανησυχιών των τοπικών κοινωνιών. Εδώ υπεισέρχονται τόσο η απρόσκοπτη και απαρέγκλιτη εφαρμογή μιας ορθολογικής πορείας και διαδοχής ενεργειών και μελετών, όσο και ο ειδικός ρόλος των συμμετοχικών διαδικασιών στον χωροταξικό και πολεοδομικό σχεδιασμό (Δρόσος κ.ά., 2009· Κότιος κ.ά., 2009β· Φιλίππου κ.ά., 2009). Αδιέξοδες συγκρούσεις προκύπτουν όταν ένας από τους φορείς του σχεδιασμού υπερβαίνει το ρόλο του στο υφιστάμενο σύστημα και εκτοπίζει κάποιον άλλο. Γίνεται εμφανές ότι η επέμβαση αυτή γίνεται εντονότερη, ανάλογα με το βαθμό προγραμματικού – κανονιστικού χαρακτήρα της μελέτης, η οποία παρακάμπτεται, καθώς ο ρόλος του Κράτους στη διαμόρφωση του σχεδιασμού στην Ελλάδα γίνεται περισσότερο ενεργός όσο μεγαλώνει η κλίμακα αναφοράς και ο προγραμματικός–στρατηγικός χαρακτήρας. Στη συγκεκριμένη περίπτωση, η κεντρική εξουσία επενέβη, νομοθετώντας για τη λειτουργία του υδροηλεκτρικού φράγματος Μεσοχώρας και των συνοδευτικών σε αυτό υποδομών, λαμβάνοντας σημαντικές αποφάσεις σχεδιασμού και διαμόρφωσης συγκεκριμένων χωροταξικών, πολεοδομικών και αστικών μορφολογικών χαρακτηριστικών, τα οποία λογικά θα έπρεπε να διερευνηθούν στο ΣΧΟΟΑΠ του Δήμου Πινδέων.

Η εργασία αυτή δεν παίρνει θέση όσο αφορά στη κατασκευή και λειτουργία μεγάλων έργων, αφ' ενός γιατί κάθε περίπτωση έχει τις ιδιαιτερότητές της και αφ' ετέρου εξ' αιτίας της δυνατότητας που υπάρχει για αντιμετώπιση των όποιων προβλημάτων μέσα από το διαμορφωμένο πλαίσιο σχεδιασμού του χώρου. Το ίδιο συμβαίνει και στη συγκεκριμένη περίπτωση του υδροηλεκτρικού φράγματος Μεσοχώρας, το οποίο αν και αποπερατωμένο εδώ και πολλά χρόνια, παραμένει ανενεργό και συνεχίζει να δεσμεύει σε κατάσταση αδράνειας μια ολόκληρη περιοχή και την τοπική της κοινωνία. Δεν αποκλείεται μάλιστα, η αποτυχία αυτή εν τέλει να οφείλεται στην αναντιστοιχία κλίμακας ανάμεσα σε μια κεντρική απόφαση για ένα μεγάλο έργο, το οποίο επηρεάζει ουσιαστικά δύο ολόκληρες περιφέρειες (Θεσσαλίας και Δυτικής Ελλάδας), και στις τοπικές κοινωνίες ορεινών οικισμών με πλούσια ιστορία και ευαίσθητο περιβάλλον. Το έλλειμα συμμετοχικών διαδικασιών στη λήψη

κεντρικών αποφάσεων, που επηρεάζουν και τη μικροκλίμακα (είτε πρόκειται για νομοθετήματα μεγάλων έργων είτε για εθνικά και περιφερειακά χωροταξικά πλαίσια) σε αντίθεση με τα ΓΠΣ και τα ΣΧΟΟΑΠ είναι ένα σημαντικό ζήτημα κυρίως για τους θιγόμενους της εκάστοτε υπόθεσης. Αλλά, αντίστοιχες παρακαμπτήριες νομοθετικές ρυθμίσεις, ανεξαρτήτως κλίμακας, είναι καταδικασμένες να προκαλούν προβλήματα και τριβές σε σχέση με τη φυσική διαδικασία σχεδιασμού του χώρου, ο οποίος επιτέλους άρχισε να παγιώνεται, έστω και με τη μορφή αυτή και τα προβλήματά της στην Ελλάδα. Αν η εκτροπή του Αχελώου και η τεχνητή λίμνη Μεσοχώρας μελετούνταν με όλες τις παραμέτρους τους και εντάσσονταν σταδιακά στα επίπεδα χωροταξικού και πολεοδομικού σχεδιασμού μέχρι και τις ΠΜ (με στόχο την εξακρίβωση του ιδιοκτησιακού καθεστώτος των απαλλοτριώσεων και των περιοχών μετοίκησης), τα αποτελέσματα θα ήταν σίγουρα διαφορετικά.

Το παρόν άρθρο θεωρεί ότι η χωροταξική κλίμακα και η κλίμακα του αστικού-οικιστικού χώρου διέπονται από μια συνεχή διαδραστικότητα. Αποφάσεις χωροταξικού χαρακτήρα επηρεάζουν και επηρεάζονται από διαμορφώσεις οικιστικών συνόλων, δημόσιων χώρων και της ανθρώπινης κλίμακας εν γένει. Η πρόταση για τη μετατροπή της Μεσοχώρας σε ένα νέο παραλίμνιο δυναμικό οικισμό –αντί της πρότασης τεμαχιοποίησής της– αποτελεί ιδανική περίπτωση ανάδειξης των προτερημάτων ενός τόπου μέσα από τη τήρηση των επιπέδων σχεδιασμού. Έτσι, με τα νέα δεδομένα της μελλοντικής αναθεώρησής του στα πλαίσια της εκπόνησης ενός ΓΠΣ για τον ενιαίο –καλλικρατικό πια– Δήμο Πινδέων, θα μπορέσει να υπάρξει μια πιο ορθολογική, επιστημονικά άρτια και διαδικαστικά άμεμπτη προσέγγιση, η οποία θα δώσει οριστικές και κοινωνικά και περιβαλλοντικά δίκαιες λύσεις, με αντίκτυπο σε αντίστοιχες εφαρμογές σε όλη την Ελλάδα.

Προκύπτει λοιπόν και η ανάγκη για μια ευρύτερη ίσως αναθεώρηση των μεθόδων τόσο του συσχετισμού και ανάδρασης των διαφορετικών επιπέδων σχεδιασμού, όσο και της εναλλαγής κλιμάκων θεώρησης εντός της ίδιας μεμονωμένης μελέτης. Για παράδειγμα, η υποχρεωτική ύπαρξη στοχευμένων και εντοπισμένων μελετών (είτε στα πλαίσια των προβλεπόμενων ΣΜΠΕ είτε εκτός αυτών) για επιπτώσεις σε επίπεδο αστικού σχεδιασμού έργων, τα οποία σχεδιάζονται και χαράσσονται σε μεγαλύτερες κλίμακες (π.χ. περιφερειακά, διαπεριφερειακά ή εθνικά), στα σημεία όπου υπολογίζεται να επέλθουν σημαντικές συγκρούσεις χρήσεων γης ή εν γένει αλλαγές.

Επίσης, θα μπορούσε να υπάρξει, ειδικά για τα μεγάλα έργα, μια σειρά μελετών ωρίμανσης, η οποία δεν θα περιμένει τις αναθεωρήσεις όλων των σχετικών επιπέδων σχεδιασμού (εθνικό χωροταξικό, χωροταξικό περιφέρειας, ΓΠΣ κ.λπ.) για την ορθή ένταξή τους, αλλά θα περιλαμβάνει συμμετοχικές διαδικασίες σε σχέση με τις τοπικές κοινωνίες και προφανώς όλες τις επί μέρους αναγκαίες περιφερειακές μελέτες (Ισπικούδης κ.ά., 2005· Καραμάνου, Ροδολάκης, 2005· Κότιος κ.ά., 2009α· Παναγιωτόπουλος, 2005·

Παυλουδάκης, Σιδηρόπουλος, 2005· Σαουνάκης, 2009), με τις οποίες θα διασφαλίζεται η ορθή ένταξη των έργων αυτών στο φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον.

Όλα τα τεχνικά έργα, τα οποία κατασκευάζονται σε ευαίσθητα περιβάλλοντα (πόσο μάλλον όταν αναφέρεται κανείς σε έργα μεγάλης κλίμακας όπως το συγκεκριμένο), εμπειρεύουν παραμέτρους, στις οποίες θα ήταν χρήσιμη μια πιο λεπτομερής οπτική γωνία θεώρησης. Το ζήτημα αυτό συνδέεται άμεσα με την αναγωγή στην ανθρώπινη κλίμακα, ανεξαρτήτως του μεγέθους και της σημασίας του έργου, και στην προαναφερθείσα ανάγκη για παράλληλη μετάβαση από την χωροταξική κλίμακα σε εκείνη του αστικού σχεδιασμού. Ο ρόλος του αρχιτέκτονα ως μελετητή, με βάση την εκπαίδευση την οποία έχει λάβει, την ευαισθησία του στο παραγόμενο αποτέλεσμα από αισθητικής απόψεως (το οποίο είναι σημαντικό όταν έχουμε να κάνουμε με μοναδικά φυσικά τοπία), αλλά ακριβώς και την ικανότητά του να αλλάζει με ευκολία κατά το δοκούν την κλίμακα αναφοράς, θα πρέπει να αναθεωρηθεί. Η συμμετοχή των αρχιτεκτόνων –προφανώς μέσω των μελετητικών τους πτυχίων– στα φαινομενικά αμιγώς τεχνικά έργα θα αποδείξει και θα επικυρώσει –πέρα των άλλων– εμπράκτως και την επιστημονική αρτιότητα και πληρότητα, η οποία απαιτείται.

Τέλος, μια ακόμα πρόταση έχει να κάνει με τη σύσταση ενιαίων φορέων διαχείρισης έργων, μελετών και προγραμμάτων περιφερειακής και διαπεριφερειακής εμβέλειας (Τσιγκλιφύση κ.ά., 2009) σε ευρύτερα περιβάλλοντα με κοινά χαρακτηριστικά, όπως οι ορεινοί όγκοι, οι μεγάλες πεδινές εκτάσεις κ.ά. Έτσι, η Πίνδος για παράδειγμα θα μπορούσε να διαθέτει έναν συνολικό φορέα διαχείρισης, ο οποίος σε συνεργασία με το νέο ρόλο των Περιφερειών αλλά και την κεντρική εξουσία θα διαχειρίζεται ευαίσθητα περιβαλλοντικά έργα είτε με συμβουλευτικό ρόλο είτε ως επιβλέπων.

Είναι σίγουρο ότι τα ζητήματα της λειτουργίας του φράγματος της Μεσοχώρας, της μετεγκατάστασης του ομώνυμου οικισμού και της εκτροπής του Αχελώου ποταμού θα συνεχίσουν να απασχολούν τους ήδη εμπλεκόμενους σε αυτά. Για τους κατοίκους της περιοχής όμως, οι λάθος χειρισμοί διαχρονικά αλλά κυρίως με το ν.3734/2009 είχαν ως αποτέλεσμα την ανασφάλεια, την απώλεια δικαιωμάτων ιδιοκτησίας γης, τον μαρασμό ενός σημαντικού οικισμού για τη νότια Πίνδο και τη διατήρηση ενός εργοταξίου–"πληγής" για το ευαίσθητο ορεινό περιβάλλον της περιοχής. Το νέο ΣΧΟΟΑΠ του Δήμου Πινδέων προσπάθησε να θεσμοθετήσει διατηρώντας ισορροπίες και αφήνοντας ανοιχτό κάθε μελλοντικό ενδεχόμενο εξέλιξης. Αποκαλύφθηκε με τον τρόπο αυτό σειρά αδυναμιών, κενών και εν γένει ζητημάτων, τα οποία έχουν να κάνουν κυρίως με τον ρόλο και τον τρόπο επικοινωνίας–ανάδρασης των επιπέδων σχεδιασμού και τη διαφύλαξη της επιστημοσύνης για έργα μεγάλης σημασίας εντός ιδιαίτερων τοπίων. Ανεξάρτητα από τη τελική κατάληξη (λειτουργία ή ματαίωση), το συγκεκριμένο έργο αποτελεί πολύτιμο προηγούμενο στη θωράκιση της υφιστάμενης νομοθεσίας, στη βελτίωση της αποδοχής και λειτουργίας αντίστοιχων

έργων, στη βέλτιστη επιστημονική τεκμηρίωση μιας επένδυσης και κυρίως στο σεβασμό του ανθρώπινου παράγοντα.

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

- Ανδρικοπούλου Ε., Γιαννακού Α., Καυκαλάς Γ., Πιτσιάβα–Λατινοπούλου Μ. (2007) *Πόλη και πολεοδομικές πρακτικές για τη βιώσιμη αστική ανάπτυξη*, Αθήνα: Κριτική
- Γκάρτζος Κ. (2004) "Η εξέλιξη της χωροταξικής πολιτικής στην Ελλάδα και η περίπτωση της Χαλκιδικής", στο: ΕΜΠ – Σχολή Αρχιτεκτόνων, Π.Θ. – Τμ. ΜΧΠΠΑ, Σ.Ε.Π.Ο.Χ., *Πόλη και Χώρος από τον 20^ο στον 21^ο αιώνα. Τιμητικός τόμος για τον καθηγητή Α.Ι. Αραβαντινό*, Αθήνα: Μέμφις.
- Δρόσος Β.Κ., Λιάμπας Α., Γιοβαννόπουλος Ρ., Σταματίου Χ., Φαρμάκης Δ. (2009) "Περιβαλλοντικός χωροταξικός σχεδιασμός για βιώσιμη και αειφορική ανάπτυξη ορεινού χώρου", στο: *Πρακτικά 2ου Πανελληνίου Συνεδρίου Πολεοδομίας, χωροταξίας και περιφερειακής ανάπτυξης*, Τμ. ΜΧΠΠΑ Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Βόλος: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας, τόμος III, 1317.
- Ιστικούδης Ι, Χατζηστάθης Θ., Κοπούκη – Παπαθανασίου Α. (2005) "Αποκατάσταση του τοπίου σε ένα μεταλλευτικό χώρο με έμφαση στο μεταλλείο λευκόλιθου Γερακινής Χαλκιδικής", στο: *Πρακτικά Συνεδρίου Αρχιτεκτονική Τοπίου: Εκπαίδευση, έρευνα, εφαρμοσμένο έργο*, Θεσσαλονίκη: Ζήτη, τόμος III: 107.
- Καραμάνου Ζ., Ροδολάκης Ν. (2005), "Προστασία περιβάλλοντος και βιώσιμη ανάπτυξη παραποτάμιων περιοχών στην Κρήτη", στο: *Πρακτικά Συνεδρίου Αρχιτεκτονική Τοπίου: Εκπαίδευση, έρευνα, εφαρμοσμένο έργο*, Θεσσαλονίκη: Ζήτη, τόμος IV: 88.
- Κότιος Ά., Κουτουλάκης Μ., Πλαγεράς Π., Γαλανός Γ., Σαράτσης Γ. (2009) "Τουριστική ανάπτυξη και διαχείριση υδάτινων πόρων", στο: *Πρακτικά 2ου Πανελληνίου Συνεδρίου Πολεοδομίας, χωροταξίας και περιφερειακής ανάπτυξης*, Τμ. ΜΧΠΠΑ Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Βόλος: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας, τόμος II, 1017.
- Κότιος Ά., Σαράτσης Γ., Κουτουλάκης Μ. (2009) "Χωρικός αναπτυξιακός σχεδιασμός στην Ελλάδα", στο: *Πρακτικά 2ου Πανελληνίου Συνεδρίου Πολεοδομίας, χωροταξίας και περιφερειακής ανάπτυξης*, Τμ. ΜΧΠΠΑ Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Βόλος: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας, τόμος I, 343.
- Κουσιδώνης Χρ. (2009) "Η ρητορεία για την παραγωγή του χώρου στην Ελλάδα και η γοητεία του υπερκείμενου σχεδιασμού", στο: *Συλλογικός τόμος Τμ. ΜΧΠΠΑ Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, 25 κείμενα για το σχεδιασμό και την ανάπτυξη του χώρου*,

- Συλλογικός τόμος Τμ. ΜΧΠΠΑ Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Βόλος: Πανεπιστημιακές εκδόσεις Θεσσαλίας, 195.
- Μέλισσας Δ. (2010) *Οι χρήσεις γης, το γενικό πολεοδομικό σχέδιο και η ζώνη οικιστικού ελέγχου*, Β' Έκδοση, Αθήνα: Σάκκουλα.
- Νομικός Μ. (1997) *Αποκατάσταση – επανάχρηση ιστορικών κτιρίων και συνόλων: Μεθοδολογία – Εφαρμογές*, Θεσσαλονίκη: Γιαχούδη-Γιαπούλη.
- Παναγιωτόπουλος Ν. (2005), "Διαχείριση υδάτινων πόρων και αρχιτεκτονική τοπίου", στο: Πρακτικά Συνεδρίου *Αρχιτεκτονική Τοπίου: Εκπαίδευση, έρευνα, εφαρμοσμένο έργο*, Θεσσαλονίκη: Ζήτη, τόμος IV: 62.
- Παυλουδάκης Φρ., Σιδηρόπουλος Κ. (2005) "Επιπτώσεις στην αισθητική του τοπίου από τη διάνοιξη επιφανειακών ορυχείων λιγνίτη – προβλήματα και δυνατότητες παρέμβασης", στο: Πρακτικά Συνεδρίου *Αρχιτεκτονική Τοπίου: Εκπαίδευση, έρευνα, εφαρμοσμένο έργο*, Θεσσαλονίκη: Ζήτη, τόμος III, 89.
- Σαπουνάκης Α. (2009) "Διαχείριση τοπίου μικρού υδροηλεκτρικού έργου στον Αλιάκμονα", στο: Συλλογικός τόμος Τμ. ΜΧΠΠΑ Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, *25 κείμενα για το σχεδιασμό και την ανάπτυξη του χώρου*, Συλλογικός τόμος Τμ. ΜΧΠΠΑ Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Βόλος: Πανεπιστημιακές εκδόσεις Θεσσαλίας: 167.
- Τσιγκλιφύση Α.Θ., Χριστοπούλου Ο.Γ. (2009) "Συγκριτική ανάλυση της πολιτικής σε Ελλάδα και Αυστρία σχετικά με τις ορεινές περιοχές", στο: *Πρακτικά 2ου Πανελληνίου Συνεδρίου Πολεοδομίας, χωροταξίας και περιφερειακής ανάπτυξης*, Τμ. ΜΧΠΠΑ Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Βόλος: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας, τόμος III, 1271.
- Φύλλο Εφημερίδας Κυβέρνησης (ΦΕΚ) 1484Β'/10-10-2003, Περιφερειακό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης της Περιφέρειας Θεσσαλίας
- Φύλλο Εφημερίδας Κυβέρνησης (ΦΕΚ) 8/28-1-2009 (ν.3734/2009), "Περί προώθησης της συμπαραγωγής δύο ή περισσότερων μορφών ενέργειας και ρύθμισης ζητημάτων σχετικών με το Υδροηλεκτρικό Έργο Μεσοχώρας".
- Φιλίππου Π., Θεοχαρόπουλος Δ., Ματθόπουλος Δ. (2009), "Χωροταξικός σχεδιασμός και ορεινές περιοχές", στο: *Πρακτικά 2ου Πανελληνίου Συνεδρίου Πολεοδομίας, χωροταξίας και περιφερειακής ανάπτυξης*, Τμ. ΜΧΠΠΑ Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Βόλος: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας, τόμος III, 1327.

Διαδίκτυο

Ιστοσελίδα Μεσοχώρας Τρικάλων: <http://www.mesochoranet.gr/>

Ιστοσελίδα Δήμου Τρικκαίων, "Αχελώου Ρους": <http://www.trikalacity.gr/node/13397>

Εφημερίδα *Ελευθεροτυπία* (11 Απριλίου 2005) "80 χρόνια ... φιλολογία και 20 χρόνια έργα με ρυθμούς χελώνας". Διαθέσιμο από: http://archive.enet.gr/online/online_text?c=112&id=46501616.

Εφημερίδα *Ελευθεροτυπία* (12 Απριλίου 2005) "Εκτροπή Αχελώου: Τα δισ. που πήρε ο ποταμός". Διαθέσιμο από: http://archive.enet.gr/online/online_text?c=112&id=61356624.

Απόστολος Δ. Κυριαζής,
· Προφήτης Ηλίας, 385 00 Ιωλκός Βόλου,
e-mail: akyriaz@hotmail.com

αιχώρος

ΤΕΥΧΟΣ 16 | ΕΤΟΣ 2011
ISSUE | YEAR

- 4 Πορτοκαλίδης Κ., Λαλένης Κ.**
Οι πόλεις "Ολοκληρωμένου Οικοσυστήματος" στην εποχή της κλιματικής αλλαγής. Ουτοπία ή εφικτή προοπτική;
- 30 Ασπρογέρακας Ε.Χ., Σερράος Κ. Α.**
Οργανωμένη πολεοδομική ανάπτυξη. Η εμπειρία του Αμβούργου: Από τη δεκαετία του 1950 στο πέρασμα στον 21^ο αιώνα
- 60 Κυριαζής Α.Δ.**
Σχεδιασμός ερήμην του σχεδιαστή: Παρεμβατικές πρακτικές στον πολεοδομικό και αστικό σχεδιασμό, με αφορμή το ζήτημα της μετεγκατάστασης του οικισμού της Μεσοχώρας Τρικάλων και τη λειτουργία του ομώνυμου υδροηλεκτρικού φράγματος
- 88 Χριστοπούλου Ο., Μινέτος Δ.**
Η ανταπόκριση στην πολιτική δάσωσης γεωργικών γαιών: Μια χωρική ανάλυση με τη χρήση ενός υποδείγματος τακτικής παλινδρόμησης
- 124 Περάκης Κ.**
Ανίχνευση και πρόβλεψη διαχρονικών αλλαγών κάλυψης γης στο νομό Μαγνησίας με την εφαρμογή της μεθόδου Markov και των κυτταρικών αυτόματων σε πολυφασματικές δορυφορικές εικόνες
- 142 Γαβανάς Ν., Πιτσιάβα-Λατινοπούλου Μ.**
Αποτίμηση του συστήματος μεταφορών στις νέες χώρες-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης: Τάσεις ανάπτυξης και προοπτικές σύγκλισης

ISSN

1109-5008

Webpage

<http://www.aeihoros.gr>